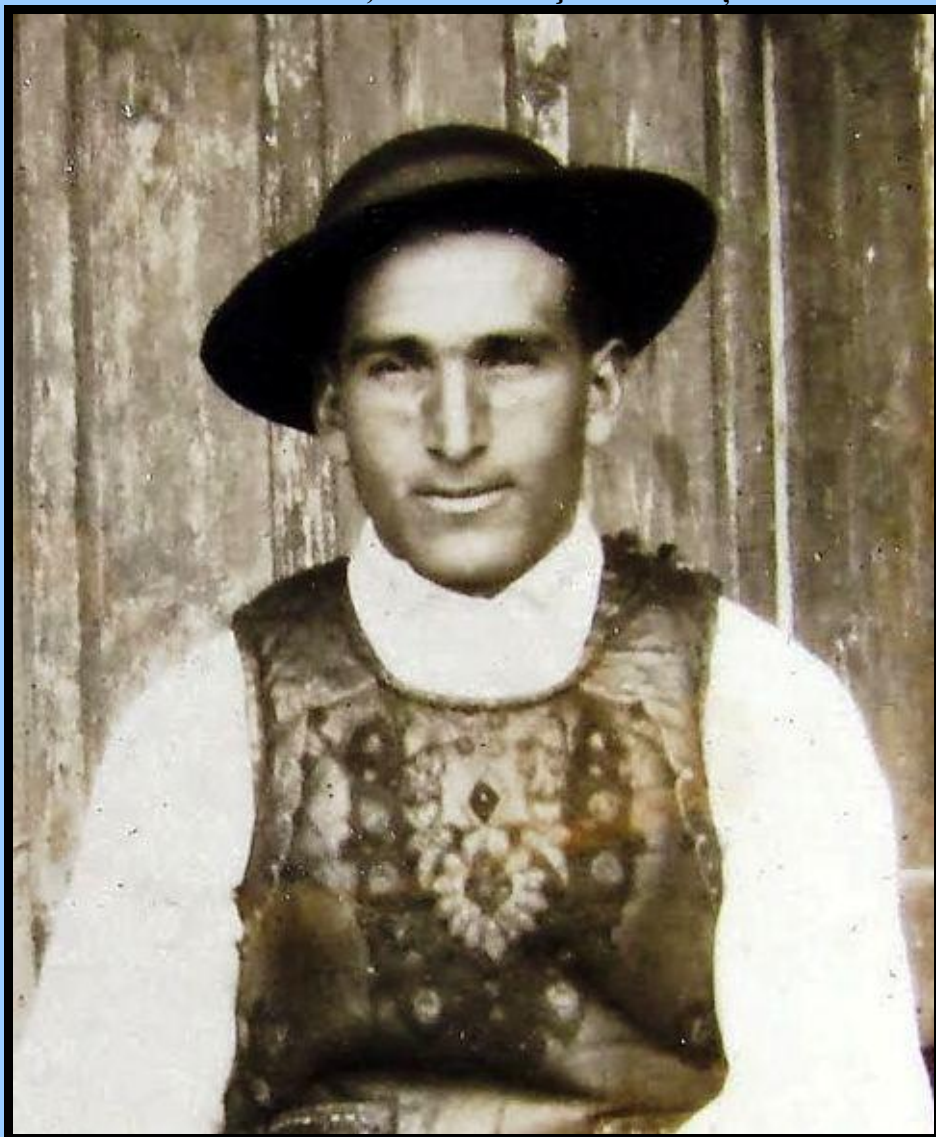

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

ANUL III, NR. 8 (24), AUGUST, 2014

ÎN ACEST NUMĂR:

**ALEXANDRU DĂRĂBAN, ALEXANDRU POP, DORIN DOLOGA,
GEORGE BARIȚIU, FLORIN HODOROGA**

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL III, NR. 8 (24), AUGUST 2014

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail:
florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: *Alexandru Dărăban*

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>
<https://www.facebook.com/daraban.alexandru.3>

COPERTA I: Flore Tahâș – tânărul sîngeorzan ucis de comuniști (Foto dr. Gheorghe Petrov)

COPERTA IV: Locul unde s-au găsit osemintele lui Flore Tahâș (Foto dr. Gheorghe Petrov)

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

EVENIMENT

Flore Tahâș (Foto dr. Gheorghe Petrov)

R.P. R.
Comitetul Provizoriu al Plasii Rodna
Nr. 36./950

27. vi 950
Nr. 36/950
Confidential
Inaintat 2/4

Către
Comitetul Pro v. Judetean
Bistrita.

Enaintam alăturat nota informativă spre cunostinta Dv.
Rodna, la 27 Iunie 1950

Presedinte,
Iosif Sângiorzan

Secretar,
Emil Pop

Nota Informativa

Tânărul Nicolae Maxim lui Alexandru si
Tahâș Floru ambii din comuna Sângiorz Băi, dezertând
din armată, au fost urmăriti de organele Militiei.
In noaptea de 24-25 Iunie 1950 au fost urmărit
in comuna Sângiorz Băi de către doi militieni si
seful de sector de câmp Natî Ioan, cari au găsit
la o casă/in pod/ din hotarul comunei Sângiorz pe
acei dezertori si cari s-au la somatia militienim
lor de a se preda au cautat să dispară. Somati in
nenumerate rânduri de a se preda tânărul Tahâș Floru
a reusit să dispară, ~~iar tânărul~~ ascunându-se in
niste porumb, urmărit de militie care a deschis foc
după el, a fost rănit mortal.
Al doilea si anume Nicolae Maxim a reusit să
dispară.

In ziua de 26 Iunie Cădt. Militiei Rodna, inpreu
nă cu Presedintele Com. Prev. Sângiorz Băi si cu
asesorul Boldis Scriden care a fost dus de către
Comitetul Prev. al Plasii la Sângiorz pentru acest
scop/intrucât Judecătorul nu a fost găsit in local-
tate/ au făcut cercetări si in baza autorizatiei
Parchetului au dispus inmormantarea.

Facsimil după documentele găsite în Arhivele din Bistrița (Foto Alexandru Dărăban)

FLORE TAHÂȘ

- Tânăr sângeorzan ucis de autoritățile comuniste –

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Prolog

Atunci când am pus bazele revistei „Pisanii Sângeorzene”, împreună cu profesorul Florin Hodoroga (asta se întâmpla în vara anului 2012), am hotărât ca în cuprinsul revistei să se găsească și o rubrică care să cuprindă date despre instaurarea comunismului în Sângeorz-Băi și în zonele învecinate. Așa că am început căutările în arhivele din Bistrița.

În toamna anului 2012 (atunci când am lansat revista) am cercetat fondul „Pretura Plășii Rodna” de pe anul 1950. Mare mi-a fost mirarea când am dat peste aceste documente (o adresă și o notă informativă) în care se vorbea despre uciderea lui Tahăș Flore pe „hotarul Sângeorzului”. Documentul l-am publicat, abia, în numărul din martie 2013 al revistei sub titlul „Tânăr sângeorzan ucis în timpul regimului comunist”¹, gândindu-mă că vor citi aceste rânduri eventuale rude sau urmași al celui ucis.

Publicarea acestor mărturii, practic, a fost punctul de plecare în căutarea osemintelor lui Tahăș Flore.

Articolul

TÂNĂR SÂNGEORZAN UCIS ÎN TIMPUL REGIMULUI COMUNIST

Un alt mod de a te împtrivi orânduirii comuniste era neacceptarea condițiilor impuse atunci când erai înrolat pentru a satisface stagiul militar. Datorită condițiile mizere la care erau supuși soldații, mulți dintre ei și-au pus capăt zilelor sau au dezertat. Această ultimă soluție au ales-o și doi tineri sângeorzeni: Nicolae Maxim și Tahăș Flore.

¹ **Alexandru Dărăban**, *Tânăr sângeorzan ucis în timpul regimului comunist*, în „Pisanii Sângeorzene”, Sângeorz-Băi, Anul II, nr. 3(7), 2013, p. 63.

Din arhivele bistrițene am descoperit că „tânărul Nicolae Maxim, <a> lui Alexandru, și Tahâș Flore, ambii din Sângeorz-Băi, dezertând din armată, au fost urmăriți de organele miliției.

În noaptea de 24-25 iunie 1950 au fost urmăriți în comuna Sângeorz-Băi de către doi milițieni și șeful de sector de câmp Nati Ioan, care au găsit la o casă (în pod) din hotarul comunei Sângeorz-Băi pe cei doi dezertori și care la somația milițienilor de a se preda, au căutat să dispară. Somați în nenumărate rânduri de a se preda, tânărul Tahâș Flore a reușit să dispară, ascunzându-se în niște porumb, urmărit de miliție, care a deschis focul după el, a fost rănit mortal.

Al doilea, și anume Nicolae Maxim, a reușit să dispară.

În ziua de 26 iunie comandantul miliției Rodna împreună cu președintele Comitetului Provizoriu Sângeorz-Băi și cu asesorul Boldiș Scridon, care a fost dus de către Comitetul Provizoriu al Plasei la Sângeorz pentru acest scop (judecătorul nu a fost găsit în localitate), au făcut cercetări și în baza autorizației Parchetului au dispus înmormântarea”¹.

***Tahâș Flore** este încă un martir sângeorzan căzut pe altarul jertfei împotriva comunismului care nu trebuie uitat de către urmași și care trebuie trecut cu litere de aur în „Memorialul jertfei sângeorzene”.*

Primele reacții

Atunci când revistele sosesc de la tipar, sunt repartizate instituțiilor de cultură din Sângeorz-Băi, implicit și bibliotecii orașului. Așa a ajuns să fie citită de unii din rudele familiei. Totodată revista era răspândită și pe rețelele de socializare electronice (facebook). Această rețea era frecventată și de una din nepoatele lui Tahâș Flore, Sofineți Mărioara. Ea este fiica Victoriei Petroaie (soră cu Tahâș Flore) care este în viață. Trebuie amintit faptul că mai trăiește încă o soră, pe nume Șorobetea Maria, de asemenea în viață. A încercat Mărioara Sofineți să ia legătura cu mine pe facebook. Trebuie să recunosc că nu am sesizat acest fapt. La începutul lunii septembrie 2013, Dumnezeu a rânduit să ne întâlnim la o nuntă în Sângeorz-Băi, familiile noastre fiind invitate la acest eveniment.

A venit la masa noastră, cu lacrimi în ochi, spunându-mi că au fost încântați de apariția articolului în revistă. Așa am aflat că Tahâș Flore este unchiul dumneaei și m-a rugat să vin să stau de vorbă cu mama ei, ca să-mi povestească „mai multe despre unceșu”. În săptămâna următoare m-am înarmat cu repertofon venind la Sângeorz (trebuie să vă mărturisesc că eu locuiesc la Jucu, județul Cluj, fiind mutat acolo de 16 ani) pentru a înregistra primele mărturii.

¹ **Serviciul Județean Bistrița-Năsăud a Arhivelor Naționale (S.J.B.N.A.N.),** Fond *Pretura Plasei Rodna*, Nr. inv. 182/1950, Adresa nr. 36/1950 și Nota informativă din 27 iunie 1950 adresată către conducerea județului, filele 36 și 31.

Primele mărturii ale Victoriei Petroaie, sora celui ucis

„Era Duminică, am mers la biserică. După terminarea slujbei vin niște femei la mine și îmi spun:

- Tu știi că fratele tău, Flore, e mort, îi împușcat în Prihodiște?

Vin acasă și eu, eram la casa mea, eram măritată, mă dezbrăc și mă iau și mă duc acolo. Acolo, când am ajuns, am văzut că mama se cânta (plângea, s. n.). Un milițian, pus acolo de pază, nu ne-o lăsat să ne apropiem. El a dat patul puștii către mine. Eu, strașnică, eram tânără, îi iau pușca, l-am și înjurat și i-am zis:

- I-acuma te împușc!

- Eu nu sunt de vină, nu sunt de vină, spunea milițianul. Civilul o venit ș-o pârat, Niculaie a lui Părăscău. El o venit.

Au venit militarii, milițieni, securiști, nu mă pricep, au înconjurat casa. Șef de post era unul din Rodna, i-am uitat numele...

... Ei au fost ascunși în podul căsii, în fân și, când au sărit, au azvârlit fânul pe milițieni. Ei erau jos, vreo 5-6, erau civili. Niculai Maxim a sărit primul, în vale. Flore a luat-o la deal, peste poartă. Când a ajuns peste poartă, l-au împușcat în cap, creierii i-o sărit din cap cine știe unde...

El avea lut în mână strâns, a zbierat așa de tare, de toată Prihodiștea l-o auzit...

Și nu ne-o lăsat să-l aducem de-acolo. Ne-am dus, mama l-o spălat, l-o îmbrăcat, l-o pus în sicriu și prietenii lui, Vasile și Dumitru de-a lui Răzvanță, Șteopoaie Ion, i-au făcut groapa și l-o îngropat acolo. Ne-o lăsat să-l îngropăm cu popa acolo în deal... ”.¹

Găsirea locului unde era înmormântat

După câteva săptămâni de la luarea acestui „prim interviu”, în înțelegere cu lelea Victoria și cu fiica dumneai, Mărioara, sprijinit fiind de conducerea Ocolului silvic din Sângeorz-Băi (șef ocol Toma Doru, Hoza Filip) și de profesorul Hodoroga Florin, am luat decizia de a merge la fața locului. Familia a luat legătura cu proprietarul actual al terenului, Cordoș Anton, care a venit să ne sprijine. Un lucru demn de menționat este că lelea Victoria la cei aproape 90 de ani a urcat aproximativ 2 km. pe jos. Am ajuns acolo, am făcut fotografiile necesare, pe care le vom reda în paginile ce urmează. Am ținut câteva clipe de reculegere, iar familia a scos din traistă niște covrigi simbolizând colăceii care se dau la înmormântarea cuiva. Am luat hotărârea cu familia, care a fost

¹ Mărturii înregistrate cu repertofonul de Alexandru Dărăban acasă la Victoria Petroaie (o parte).

de acord, să luăm legătura cu Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER).

Sesizarea făcută către domnul dr. Gheorghe Petrov de la IICCMER.

Într-o publicație clujeană de pe internet am citit știrea că domnul Gheorghe Petrov, împreună cu doi arheologi (unul din Turda, celălalt din Aiud) erau într-o „misiune” în județul Caraș-Severin privind găsirea osemintelor unui luptător anticomunist din Banat. În acel comunicat era trecut și un număr de telefon, la care am apelat, luând legătura cu domnul Petrov. I-am expus motivele pentru care l-am sunat. Am făcut „planul de bătaie” pentru a declanșa procedurile pentru găsirea rămășițelor lui Tahăș Flore. Ne-am deplasat la Sângeorz-Băi, ne-am întâlnit cu Victoria Petroaie și cu fiica Mărioara. S-au făcut demersurile necesare de către familie, formalitățile necesare unui asemenea demers. S-a stabilit ca data dezhumării să aibă loc undeva în primăvara anului 2014. Având unele schimbări în conducerea IICCMER-ului, s-a luat hotărârea ca acest demers să aibă loc în vară.

Locul unde a fost înmormântat Flore Tahăș unde au fost prezenți Buia Maxim, Sofineți Marioara, Cordoș Anton, Petroaie Victoria și Florin Hodoroga (Foto Alexandru Dărăban)

Comunicatul oficial¹

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca (MNIT), organizează în zilele de 14 și 15 iulie 2014 o acțiune de investigații arheologice în orașul Sângeorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud. Scopul rezidă în identificarea și deshumarea osemintelor ce aparțin lui Flore Tahăș, ucis prin împușcare la 25 iunie 1950.

Conform actelor de stare civilă, Tahăș Flore s-a născut în Sângeorz-Băi la 22 iulie 1927. Părinții săi au fost Tahăș Dănilă și Floarea, născută Bulța, aceștia având împreună 10 copii, dintre care șapte băieți și trei fete, Flore fiind al patrulea născut. Tatăl său a murit în 1949, iar mama un deceniu mai târziu. Dintre toți copiii, astăzi mai sunt în viață doar două surori, Victoria și Maria. Provenit dintr-o familie de condiție modestă, Tahăș Flore a parcurs clasele școlii primare, după care a rămas alături de familie, ocupându-se cu munca pământului și cu îngrijirea animalelor din gospodărie.

Informațiile privitoare la trecutul lui Tahăș Flore sunt puține și incerte, una dintre sursele mai credibile de informare fiind mărturiile surorii sale în viață, Petroaie Victoria, născută în 1925. În cursul anului 1949, Flore a primit ordin de recrutare sau de încorporare în armată pentru îndeplinirea stagiului militar, însă nu s-a prezentat la Bistrița, unde a fost convocat. La începutul primăverii anului 1950 a fost, în cele din urmă, încorporat, fiind repartizat probabil la o unitate care desfășura lucrări de infrastructură în zona Salva-Vișeu. După circa două luni de stagiul militar, a dezertat, revenind în zona localității natale, unde a stat ascuns prin păduri și pe la diverse cunoștințe, fiind ajutat de către acestea și de mama sa. Nu se cunosc motivele exacte care l-au determinat pe Tahăș Flore să dezerteze, însă există informații după care el ar fi avut legături încă din perioada anterioară cu membrii unei organizații de rezistență anticomunistă din zona Năsăudului, iar o perioadă de timp ar fi stat ascuns împreună cu un partizan. Sentimentele anticomuniste pe care le avea, ideile vehiculate în epocă privind iminenta cădere a regimului comunist, precum și condițiile întâlnite în armată, au reprezentat probabil motivele care l-au determinat să-și părăsească unitatea și să devină fugar.

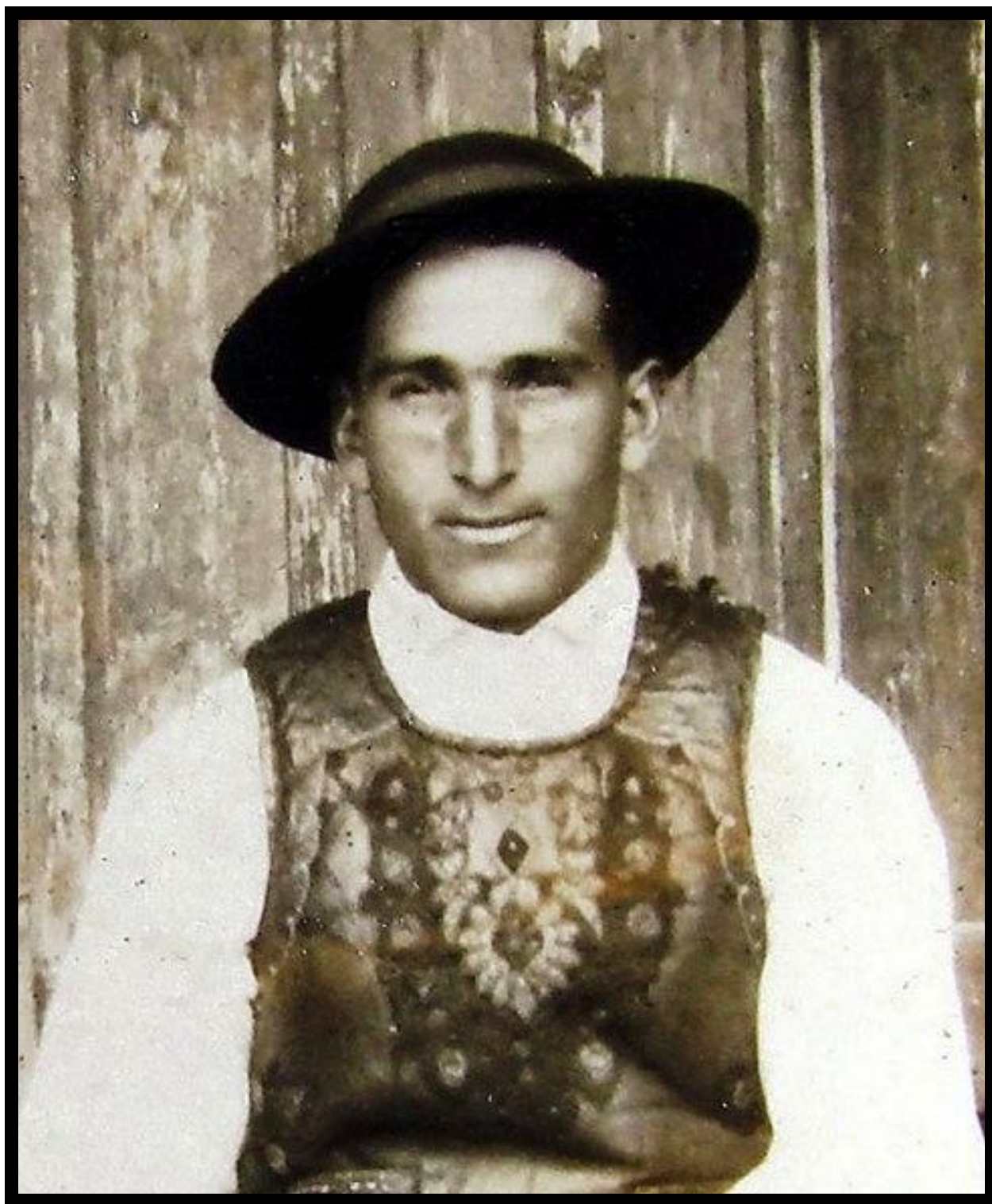
În primăvara aceluiași an a mai dezertat încă un tânăr sângeorzan, Niculai Maxim, care era căsătorit și fusese încorporat la o unitate militară din orașul Băicoi, jud. Prahova. Acesta s-a asociat cu Tahăș Flore, iar până spre sfârșitul lunii iunie au stat ascunși împreună prin gospodăriile și sălașurile de munte din zona Sângeorzului, unde beneficiau de sprijinul rudelor și al cunoscuților. Având în vedere statutul lor de dezertori, aceștia au început să fie căutați și urmăriți de către

¹ http://www.iiccr.ro/ro/presa/comunicate/ramasitele_pamantesti_ale_lui_flore_tahas_au_fost_gasite/

Securitate și Miliție, în această activitate fiind folosiți mai mulți informatori. Cei doi au fost descoperiți în noaptea de 24 spre 25 iunie 1950 în șura gospodăriei familiei Anton și Ana Buia, socrii lui Niculai Maxim. Casa acestora se afla în hotarul de nord al Sângeorzului, pe un deal din zona Prihodiște, locația fiind indicată autorităților de către un localnic, Nati Ioan, care atunci era șef de sector de câmp. La acțiunea de prindere a participat o echipă operativă alcătuită din cadre de miliție și securitate, care au acționat în teren în jurul orei 2,00 noaptea. Fiind luați prin surprindere, cei doi tineri au încercat să scape prin fugă. Tahâș Flore s-a ascuns într-un lan de porumb aflat mai sus de casă, unde a fost împușcat. Niculai Maxim a reușit atunci să scape, fugind în jos pe panta dealului, dar s-a predat autorităților după câteva zile.

Conform informațiilor deținute, cadavrul victimei a fost lăsat pe locul execuției până în ziua de luni, 26 iunie, fiind păzit de un soldat înarmat. La fața locului s-a deplasat o comisie oficială compusă din trei membri, care în baza autorizației Procuraturii au dispus înmormântarea. Familiei nu i s-a permis să-l îngroape în cimitirul din localitate, hotărându-se ca înhumarea să fie făcută la locul crimei. Martorii vorbesc despre faptul că pe corpul lui Flore era vizibilă o singură lovitură de glonț, care avea intrarea în partea frontală a capului, în zona frunții, cu ieșire la partea posterioară. Groapa a fost săpată de câțiva prieteni ai defunctului pe o coastă de deal într-un loc situat la circa 150 de metri spre sud-vest față de casa lângă care s-a petrecut tragicul eveniment. Un lucru extrem de rar întâlnit în astfel de cazuri este faptul că autoritățile au permis desfășurarea unei înmormântări religioase, cu participarea rudelor și a unor localnici. În prealabil, mamei defunctului i s-a dat voie să spele cadavrul de sânge și să-i schimbe cămașa cu una curată, albă. Trupul victimei a fost introdus în groapă într-un sicriu din lemn, confecționat de un meșter tâmplar din localitate. Moartea lui Tahâș Flore a fost consemnată în Registrul Stării Civile de la Primăria din Sângeorz-Băi în data de 26 iunie 1950.

Acțiunea de deshumare a fost efectuată de o echipă specializată de arheologi și istorici de la IICCMER, alcătuită din Gheorghe Petrov, Marius Oprea, Paul Scrobotă și Horațiu Groza. Investigațiile s-au desfășurat în prezența reprezentanților Parchetului Militar, care a fost sesizat de IICCMER în privința acestui asasinat. La cercetările de la fața locului au participat și cadre de poliție, specializate în domeniul criminalistic, precum și un medic legist.

Flore Tahâș (Foto dr. Gheorghe Petrov)

În cadrul unei acțiuni de investigații arheologice organizate de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca (MNIT), în zilele de 14 și 15 iulie 2014, în orașul Sângeorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud, au fost identificate osemintele ce aparțin lui Flore Tahâș, ucis prin împușcare la 25 iunie 1950.

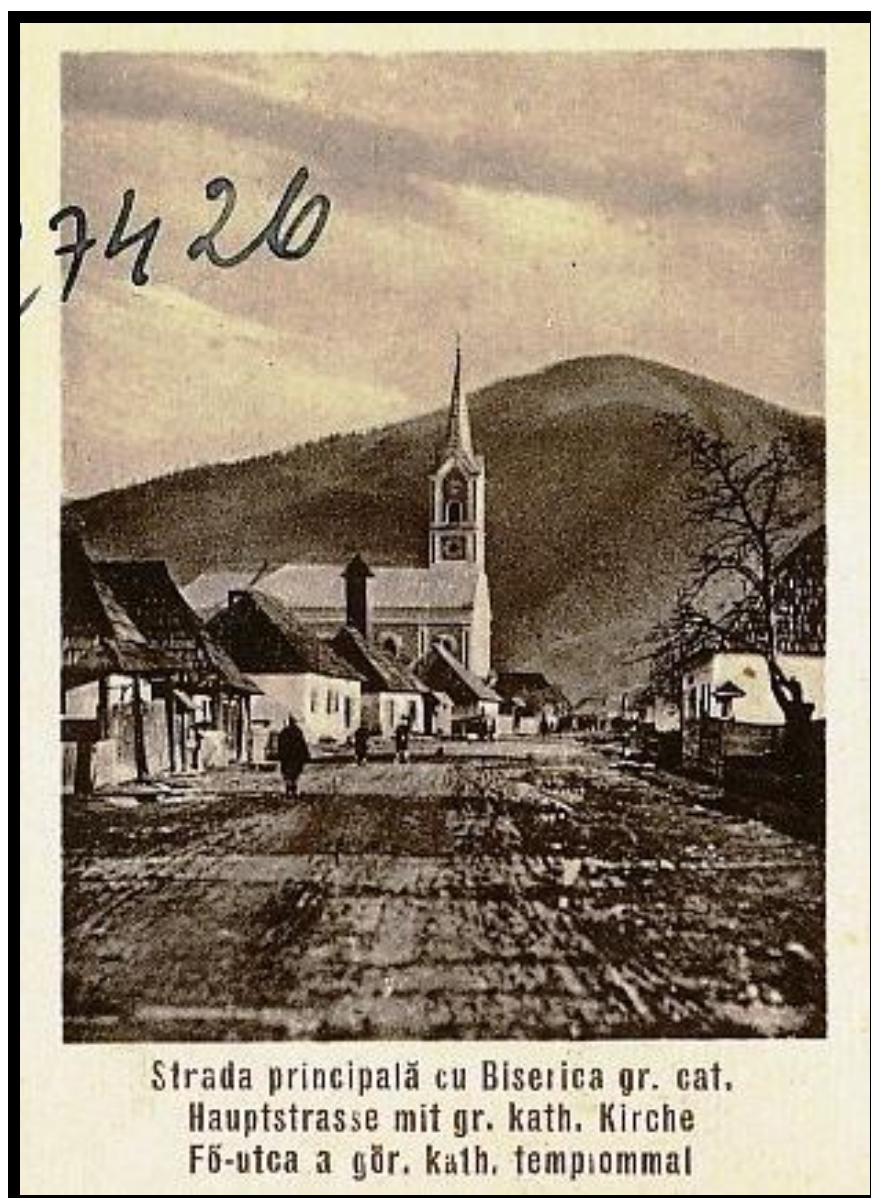

Echipa care s-a ocupat de dezhumarea osemintelor lui Flore Tahâș (Gheorghe Petrov, Marius Oprea, Paul Scrobotă, Horațiu Groza și Alexandru Dărăban (Foto dr. Gheorghe Petrov)

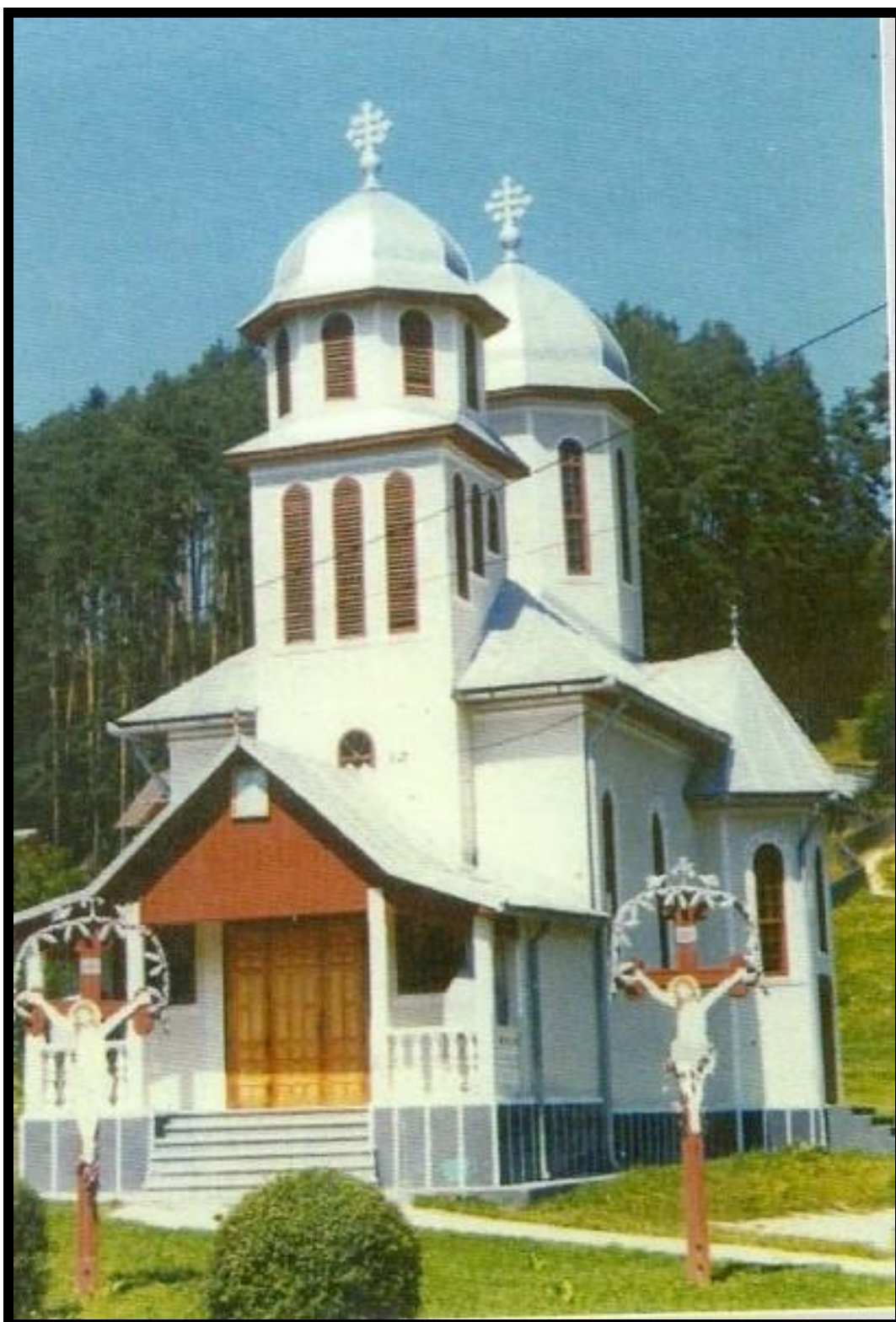

Mormântul cu osemintele lui Flore Tahâș (Foto dr. Gheorghe Petrov)

BISERICĂ ȘI SOCIETATE

Fotografie din arhiva personală a d-lui Dorin Dologa

Fotografie din arhiva personală a d-lui Dorin Dologa

DEZBINAREA ÎN BISERICA ROMÂNILOR DIN ARDEAL ȘI UNGARIA (1697-1701)

- VI -

ALEXANDRU POP¹

*Când vor învăța odată românii, că ei numai cu puteri întrunite pot să
învingă pe inamicii lor...*

Ilarianu A. P., *Istoria Românilor din Dacia Superioară*

Călătoria Vlădicului Atanasie la Viena

În timpul acesta Atanasie nu întrerupsese relațiunile sale cu Exarhatul Munteniei. Aceste relațiuni ocupau foarte mult pe agenții catolici, fiindcă de la dânsul depindea rezultatul ostanelilor lor de atâția ani. Deși necatolicii lucrau din toate puterile să zădărnicească lățirea catolicismului, cu toate acestea propaganda protejată de Curte, progresă. Ca să se curme odată luptele politice, ivite prin incidentul unirii, protejatorii propagandei cred de cuviință, ca să se dea lui Atanasie o a doua confirmățiune. Spre scopul acesta, Atanasie se hotărăște să plece la Viena. Această călătorie o dorea deja vlădica Atanasie, după cum am văzut mai înainte. Un motiv al călătoriei a fost și trimiterea magnatului Vas, calvin, din partea guvernului, ca să împiedice unirea românilor cu catolicii. Numai mergând Atanasie la Viena putea convinge pe împăratul despre sinceritatea cu care clerul român se unește cu Roma.

¹ **Alexandru Pop**, *Desbinarea în Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria 1697-1701*, București, „Cartea Românească” – Societate Anonimă, 1921, pp. 56-67. Am încercat, cât mi-am permis, actualizarea vocabularului la cerințele de astăzi. Totodată am considerat necesar publicarea acestei istorii care este, din păcate, prea puțin cunoscută. Notele ce urmează fac parte din lucrarea originală păstrându-le așa cu au fost scrise de autor.

Atanasie, la începutul anului 1701, pleacă la Viena, însoțit de vicarul său, Melentie, iezuitul Carol Neurauter, Ștefan Rați și secretarul mitropolitului, un calvin, care îi era impus de guvern să-l țină la curent de toate faptele ce le va săvârși Atanasie. După plecarea lui Atanasie la Viena, mai mulți preoți din clerul său îl acuză împăratului de mai multe abuzuri ce le-ar fi făcut. Toate aceste acuze s-au adunat și formulat în 22 de puncte.

Ajungând la Viena s-au și ținut două conferințe în cauza unirii. În *conferința I* Atanasie își exprimă dorințele sale.

1. Că mărturisirea credinței sale să fie ascultată la Viena.
2. Majestatea sa să se îndure a-l confirma.
3. Drepturile episcopului și clerului să fie recunoscute și confirmate.
4. Să li se dea o diplomă anumită pentru clerul și poporul român din Transilvania, care să consune cu cea de la 1698.
5. Că cele 36 mii florini, pe care le-au plătit preoții români în timpul războaielor cu turcii, cu condițiune de a le restitui, să li se restituie, ca din acea sumă să se înființeze școale pentru români.
6. Se roagă ca împăratul să dea ordin generalului Rabutin să-i apere contra goanelor magnaților.
7. Se roagă, că diploma ce li se va da, să fie bine redactată așa că heridicii (guvernul) să nu o interpreteze altfel.
8. Ca preoții să fie scutiți de zecime.

Cardinalul promite că aceste cereri se vor împlini cu unele modificări.

Cu această ocaziune, împăratul dă lui Atanasie titlul de consilier împărătesc pentru el și urmașii săi. L-a cinstit cu un lanț de aur cu cruce și portretul împăratului. Cardinalul îi promite că va cumpăra pe seama Mitropoliei din Alba-Iulia o moșie în preț de 6000 florini.

În *Conferința II*. S-au prezentat lui Atanasie cele 22 puncte de acuzare ale preoților români, la care el avea să răspundă. Cum s-a apărut Atanasie nu se știe, dar iezuiții Baranyi și Bellusi din Alba-Iulia îl apărură cu mult foc.

În orice caz, aceste acuze n-au fost luate în seamă, fiindcă împăratul dorea cu orice preț să-și înmulțească numărul catolicilor sub sceptrul său. La asta îl astrângea starea Ardealului, ca să ridice cu românii uniți numărul catolicilor, ca astfel să-și poată executa trebile după dorință în acea țară. Că aceste acuze n-au fost luate în seamă de împăratul, putem deduce din actele săvârșite în *Conferința I* când îl alesese consilier și-i dăruiește lanțul de aur cu portretul lui.

Tot în această conferință cardinalul Colonic, în numele împăratului, asigura pe Atanasie că românii, niciodată, nu vor fi scurtați în drepturile lor la alegerea de episcop. Îl asigură că în viitor,

când scaunul episcopesc va fi vacant, atunci totdeauna se vor pune trei candidați pe care îi vor propune împăratului și dintre care împăratul va întări pe unul și pe care îl va confirma și Papa.

După acestea, cardinalul Colonic pretinde de la Atanasie să-și mărturisească în public credința după formula prescrisă în sinodul Tridentin, la care jurământ sunt obligați toți episcopii uniți cu Papa.

Cererea lui Atanasie de a fi din nou hirotonit nu i s-a promis¹, dar i s-a dat confirmarea de episcop unit de către împăratul ca principe al țării și apărător al catolicilor prin următoarea diplomă din 19 martie 1701, numită *Diploma I Leopoldină*:

Noi, Leopold, din grația lui Dumnezeu, ales împărat al Romanilor pururea august, etc.

Facem cunoscut prin aceste tuturor celor ce se cuvine, că noi din grija ce o avem pentru alegerea păstorilor sufletelor credincioșilor noștri supuși, considerând meritele celea înalte și speciale ale credinciosului nostru Atanasie, episcopului de ritul grecesc din Transilvania și din părțile unite cu dânsa, precum și învățătura și viața lui cea exemplară și plăcută tuturor, purtarea și celelalte virtuți cu care este înzestrat de cel prea înalt, precum am înțeles din raportul marilor noștri miniștri; am hotărât pre același episcop ca pe o persoană vrednică și meritoasă și nouă plăcută, să-l numim episcop națiunei române în Transilvania și în părțile unite cu dânsa, prelat și păstor suprem al prezisului popor român, în locul răposatului popor român, în locul răposatului celui din urmă episcop Teofil, după dreptul patronatului nostru regal, care-l avem și-l exercităm din puterea foștilor regi ai Ungariei, predecesorilor noștri de fericită memorie, întru conferirea tuturor bisericilor și beneficiilor din provincia noastră Transilvania și din părțile unite cu dânsa, și afară de aceasta, să-l dechierăm în numărul consiliarilor, și să-i dăm acel episcopat cu toate drepturile, foloasele și veniturile în orice mod numite, care de drept și din vechime se cuvine acelui episcop, și să-l introducem întru stăpânirea episcopatului prin tezaurariul nostru din provincia Transilvaniei, și pentru iubirea noastră cea specială imperială-regală, care o avem către numitul episcop, pentru onoarea și stima lui și a națiunei lui, am voit să-l decorăm și să-l onorăm cu lanț de aur, adornat cu cruce și cu portretul nostru imperial-regal care să treacă la ceilalți episcopi următorii lui însă așa ca acela să fie ascultător și credincios în toate lucrurile cele drepte și permise, atât pontificelui sf. biserici romane cât și nouă, și arhiepiscopului din Strigon celui de acum și celor viitori, să țină mărturisirea credinței de acum în viitor și însuși episcopul și următorii lui, ba și toți preoții de același rit, cari voe vrea să se bucure de episcopat și de celelalte beneficii, și care vor primi carte de întărire numai de la noi, ca de la regele apostolic, ce li se vor trimite prin cancelaria noastră aulică transilvană. Prin puterea și mărturia acestei cărți din partea noastră.

Dat în cetatea noastră Viena Austriei, în 19 zile ale lunii martie anul Domnului 1701 al regatului nostru roman 45, al Ungariei 46, a Bohemiei 45.

Leopold (L.S.)

Comite Samuel Kalnoki

Ioan Fiat

La 19 martie 1701 s-a emis un decret către Ștefan Apor, tezaurarul Ardealului, ca să instaleze pe Atanasie ca consilier împărătesc, decorat cu cruce, lanț de aur și portretul împărătesc. Tot cu această dată s-a emis și a doua diplomă leopoldină.

¹ Greșesc Hurmuzaki și P. Bod care susțin că Atanasie a fost din nou hirotonit.

În fine, un al patrulea act, o specie de *Salva Gvardia*, adică un fel de mers liber pentru Atanasie și doi oameni ai săi: Mihail Palfyi și Ștefan Rațiu. Prin acest act împăratul asigură pe episcop de protecțiunea sa în toate afacerile, în vizitațiunile canonice și alte călătorii necesare, atât în Transilvania, cât și în Ungaria.

După confirmarea lui Atanasie din partea împăratului Leopold, trebuia confirmat și de Pontifice. Pentru scopul acesta, cardinalul Colonic a înaintat la 24 martie 1701 actele necesare la scaunul apostolic. În urma informațiunilor ulterioare date de cardinal, Atanasie a fost confirmat. Această confirmare a stat numai în aprobarea celor îndeplinite de cardinal, fiindcă Mitropolia Alba-Iuliei nu era în albumul mitropoliților uniți cu Roma.

Propaganda catolică îndeplinindu-și planurile sale, prin faptul că unirea primi deplina ei soluțiune, începe a regula unele chestiuni de dogmă și disciplină.

Interesul propagandei catolice era, ca și pentru asigurarea disciplinei, demnitate de arhiepiscop și rangul de mitropolie al bisericii române din Ardeal, să o reducă la rangul de episcopie alăturată la Arhiepiscopia Strigonului. Această degradare au și îndeplinit-o catolicii prin actul de confirmare, numit *Diploma I Leopoldină*. Atanasie e confirmat ca episcop, nu ca mitropolit, asemenea și Mitropolia de Alba-Iulia se degradează la rangul de episcopie.

Cât pentru asigurarea unirii și delăturarea oricăror propuneri și temeri, impun lui Atanasie prin diploma numită leopoldină¹, tot cu data celei dintâi unteolog iezut a cărui dorință era, a ajuta pe episcop cu sfatul și a fi *Causarum auditor generalis*, adică judecător mai mare în lucrurile și trebile bisericești. Prin această diplomă autoritatea episcopului românesc este foarte redusă, iar puterea teologului e atât de mare, încât episcopul se poate numi vicarul teologului. Catolicii, prin acest teolog, vroiau să stăpânească peste clerul românesc. „Așa românii mai de demult într-un chip, acum altmintrelea au fost asupriți”.

De aici înainte relațiunile Mitropoliei de Alba-Iulia cu Exarhatul Munteniei, cât și orice refe-

¹ Diploma II Leopoldină constă din 15 puncte, în care se garantează românilor uniți drepturile și privilegiile bisericii romano-catolice; se scutesc preoții și bisericile unite de orice contribuțiuni; credincioșii bisericii unite sunt a se privi de fii adevărați ai patriei, iar nu de oameni tolerați; după preceptele unirii se ordina un teolog lângă episcop; se poruncește ruperea legăturii cu Bucureștii ori cu alți schismatici eretici; să nu se înmulțească numărul preoților în defavoarea nobilimii, se dau povețe cum să se poarte episcopul cu clerul său, scrierile se supun cenzurei catolice; să se facă în Alba-Iulia, Hațeg și Făgăraș școale pentru uniți; fără știrea teologului, nu poate episcopul pedepsi pe nimeni din cler; se concede adulților împărtășirea și afară de paști, și se opresc a lua taxă pentru botez, cununii, miruire, iar pentru alte acte, sunt de stabilit taxele în sinod; împăratul are dreptul a denumi, din trei candidați, pe unul de episcop; Vlădica și teologul să dea exemplu bun; uniții să fie scutiți de toate autoritățile publice, diploma să se considere în tot locul și în toate oficiile.

Atanasie în jurământul ce-l va depune răspunde la toate acestea, că le va asculta și le va ține exact. (*Candela*, 1885, p. 631).

Autenticitatea acestei diplome a II-a leopoldină a fost pusă la îndoială; unii negase chiar existența ei. Nilles ne dă această diplomă aflată în arhivele curții și ale statului. Existența ei se dovedește și în jurământul lui Atanasie depus la Viena.

rință cu ereticii și schismaticii, au trebuit să înceteze.

Împăratul s-a îngrijit ca episcopul Atanasie să capete pentru întreținerea persoanei sale, din visteria statului, pe fiecare an 4000 florini.

Atanasie înainte de a părăsi Viena a depus și subscris următorul jurământ:

Atanasie a legii cu sfânta besearică a Romei unite și împreunate rumânește în Ardeal și în părțile Țării Ungurești, care să țin de Ardeal Vlădică.

După ce că pre luminat înălțat și sfântu împărat Leopold cel mare Craiul Țării Ungurești și Domnul nostru cu mare milostenie, în Vlădicia mea cea rumânească. Mă are fi fost întărit, cu lanț de aur, în semnul și mărturisirea uniciunii dreapte pre mine și rămășițele mele. Vlădici rumânești, cu sfânta besărecă a Romii uniți ne... fi fost dăruit cu titulușul a înalții sale, împărătești și crăești de sfetnic, m-are fi fost cinstit, și îndobit (împodobit). Așideare și sfântul săbor al mieu. Din giug. Iobăgesc, slujba, și honorariurumul, sau cinste, cu care domnilor lor până într-această undă de vreame, s-au ținut a da. Plata vamelor, și dintr-alte mai multe târhaturi și greutăți și adăuri l-are fi fost slobozit și deslegat așa prevelegiumurile noastre, și dunățire noao, de craii Ardealului date. S-au milostivit, a le întări și încă și a le mai înmulți. Mai marelui, cinstitului și Milostivului Craiului nostru D. D. Leopold, sfintei besearici a Romii Cardinalul de Colonic, arhiepiscopul de Estergom. Mie drept și adevărat Mitropolit supt credința mea, cea popească, și vlădicească, mă giur, mă închin și mă făgăduesc. Lucrurile și articulușuril(e), aici mai gios scrisă a să ști pe stătătura dreaptă, și în țăriia uniciunei, foarte de lipsă, din treg fără zdrobitură, în sfînțenie le vom ține, și nice într un chip, pin mine sau pin tr-alții, supt puteare și biruința mea uniți, bater în ce stat fie, nu vom lăsa să se zdrobească, sau din treg să nu să țină.

Art. 1. Pre cumui leage și orânda de sfânta săbornică besărcea a Romii în conșiliumul au sabor tredintinului scriită voi face uluitură, și giurământ așijderă ducân Dumnezău în mitropolia mea, la elgrad cum toți popii mei și protopopii, care vor fi din săborul mieu, și birunța mea, sau care și de acum înainte, are vrea să se popească, până într-unul, această uluitură și giurământ, în ainte mea, să se facă și aceasta încă poate că cum nime cu privilegiemuruile, de pre luminată și înălțată împărăție, date cu milă a trăi să nu poată nu mai acel care supt giurământ, mau sus numit, vor primi uniciune.

Art. 2. A fi fiu smerit până în moarte capului sfintii besearici creștinești – a să ști sfântului Papii de Roma a unsprezece Clement și rămășiților sfinții sale. Cu giurământ, tare, adeverez și mărturisesc dintr-aceea încolo, dinn canonulurgii nostre rumânești, numele patriarhului din Țărigrad, oii face să să ștargă și în locul lui numele sfinții sale papii de Roma să-i pună voi da poruncă.

Art. 3. Pentru ce că destul mi s-au arătat și toate am văzut, și știu destul din rătu grecescu șmatici vlădici arhiepiscop, mitropolit și patreiarși nu numai prin zdrobitură rândului și sfânțeniei popești, cu bani ar fi soisit la deregătorie, ce și cu puteare fără nici o dreptă, de obiceiul legii orândeală și blagoslovenie pentru agiutorul păgânilor, scaunele lor a fi cuprinsă; pentru aceia de unii ca aceia au de rămășițele lor orândiți, de care și eu am fost orandit, și blagoslovit ne știindu-mi cu direptate și cu calea legii a fi sosit pe aceia la popie și la Vlădice ca să pociu fi adevărit despre orăduiala mea, în popie și în Vlădicie, Blăgoslovenie, că într-un lucru foarte mare, și lepsă, în lucruri sufletești. Pe ispăsăniia oilor. Supt biruința mea care sint, supt lucruri prepusă prin arhiepiscop din Estergom Mitropolitul meu. În popie a mă orândui și în vlădicie așa a mă blagoslovi, poate că acea pre punere și îndoia și despre protopopii și popii, de supt biruință mea, care prin mine s-au printr-alții, nainte mea vlădici șismatici rumânești sau orândit iaste, mă făgăduiesc, în țărcălatul besearicelor, căror avea mai de grabă, până într-unul, popii și protopopii, supt lucruri prepusă

or de nou l-orândi.

Art. 4. Caticismulșul legii drepte în limba românească care prin chelciugul mai marelui nostru și cinstit cardinal de Roma s-a tipări mă făfăduiesc, mireanilor și popilor ale împărți, dară celelalte până acum cu greșale sau șișmaticilor, sau ereticilor tipărite, de la săbor și de la mireni le voiu cere înapoi, și cele de nou tipărite în cinste le voiu împărți. Dar în tralte cărți tipărit, greșealile șișmaticicești și iriticești care prin neștiința și prostiia noastră, sau pin șișmă, au intrat și au încăput le voi șterge și le voi curăți, care cărți de acum înainte în tipografia noastră se vor tipări, întâia se vor da teologului meu, să le caute și nici o carte nu se va da afară la tipariu, fără știrea, voia și înbuneala lui.

Art. 5. Pentru că pe stătătura, dreptate și în tăriia, acești ispășitoare unciuni de hasnă, și foarte de mare lipsă iaste. Cum greșelele, care de mulți veaci, în care fără capul bisearicii am fost și supt giugul păgânilor am gemut în aleanul săboarelor, și canoanelor a toatei sfinte biserici a Romii să se șteargă afară dară eu chiar fiind în multe neînvățat, nemuncit și ne cercat. Pe teologul și sfetnicul, popa roman catolic îl primesc, ca un părinte dătătoriu de sfat, fără care, adunare, de săbor, nu voiu ținea nici țărălat de biseareci nu voiu înceape, nici fără adevărătura aceluia pe mine nu voiu lepăda de bisearică, nu voiu despărți și nici un din mereani sau din popi nu voiu globi nici nu voiu popi, și nici unul, pe cinste, și deregătorie protopopească nu voiu rădica, nici de deregătorie pe nici unul din iei nu voiu jefui nici nu voiu desbrăca, nici popii pîntr-un popor într-altu, nu voiu schimba cu un cuvânt, în toate lucrurile bisearicești a teologului și a sfetnicului meu, sfaturile ispășitoare le voi primi și pre acele a îmbla voiu sili.

Art. 6. De astăzi încolo me leaped de toată curăspundeția și dătătura, în știuulță prin scrisoare și prietșugul șișmaticilor, a eriticilor, și a craiului sau Vodii țării Muntenesti, nici o carte de acom înainte cu aceia respunsu nu voiu avea. Și nici pre Bucureștean, mai mult al meu arhiepiscop, și mitropolit a fi nu-l voiu cunoaște, dară ieu într-una cu tot săborul meu arhiepiscopului de Estergom mă smeresc, pre acela a fi mitropolitul meu îl cunosc, de acesta, în toate, în care să cadă vlădicului ca de a lui mai mare arhiepiscop a-l asculta voiu. Dară unde a fi lipsă. Lui Vodă așm Țării Muntenesti, sau altul cumva din șișmatici a scrii carte, mai nainte carte oi arăta-o teologului și sfetnicului meu.

Art. 7. După ce voiu în Belgrad la mitropolia mea numele a toți popilor, voiu scrii, socotul acelora marelui nostru, cinstit cardinal le oi trimite și undea, și unde vor fi lipsă pe slujba popoarălor din sfatul teologului îi voi scrii.

Art. 8. Pe nime noi diăconi nici noi popi până unde mai nainte teologul împreună cu protopopii, nu or lua sama, iaste cu știință și cu învățătură (care popilor să cade) destul, împodobit și învățat a doao muerii (o) noi popi și tot săborul, voiu bănu, cum statul lor să cuvine cu cinste nu cu măscară și cu rușine în deșertu. Și de acum înainte, nu voiu îngădui pre tată meu și frații să aibă a mesteca în trebele popești, și popilor să porunciască, sau bani de la ei să strângă.

Art. 9. De la tot popa nu mai multe de un florint unguresc precum țin preveleghiumurile crailor pe Ardeal oi aștepta, și voiu lua pre an când s-a tâmpla dintre săbor sau dintre mireni, să se globască despre unii ca aceia, cât va giudeca teologul atâta să va lua și giumătate de gloabă mie giumătate s-a veni.

Art. 10. Mă făgăduiescu și pe aceia, cum diici nainte în curte mea numai catolici sau drept uniți voiu ține, și pe alți pe toți până într-această vreme am avut, lângă mine, sau șișmatici cât de în grabă din curte mea le voi da afr, și mai multă, de aceia lângă mine nu voiu răbda nici c-o voiu ținea.

Art. 11. În Belgrad, cât în grabă oi sili și voiu munci, o sculă să se înceapă, meșterii osculelor voiu alege să știe dieceaște li românește.

Art. 12. În treabe și lucruri de legi a popilor, nu voiu afla scaunul mireanilor ce mai nainte sosindă, lucruri ca aceale, voiu da înaintea teologului meu cu care sfātuindu-mă, de ar fi lucruri pe lipsă destoinici om afla pre mai marele nostru cinstitul arhiepiscop din Estergom.

Art. 13. Și din sărbătorile paștilor încolo, peste anu oamenilor de vârstă, a să ispovedi, și cu sfânta cuminecătură,

a trăi va fi slobod.

Art. 14. Pentru botezu ispovedanie, de paști, care să va ispovedi, câte un ban, va da pentru giurământ, de căsătorie, îngrupăciune, și primirea muerii în biserică după naștere, ce să fie plată, cu săborul și cu teologul meu voi rupe și voi orândi tașcă dreaptă, stătătoare.

Art. 15. Hasna și provențușul, din economie bisearicii sau mitropolii ce va eși, o fi supt grije coratorilor, așa cum fără a mea și a teologului știre nimeni să nu poată da afară și așa apoi înainte săborului, și a teologului, să țină a da samă despre ce vor lua la mână.

Art. 16. Cu un cuvântu săborului și mireanilor oi sili, a fi cu pildă bună, în mitropolia mea, jocuri si fie la aceale, la aceale jocuri, mueri să vie nu voi rupe, nu voi suferi. Nici voi a face vânatoare armată, și cu sunete, nici nu voi părăsi dojeneala teologului meu, bucuros le voi primi și oarece va giudica teologul, în biseareca noastră rumânească, să se îmbunează oi îmbuna, de unde, ce așa greși în alenul articulușul din articulușurile mai sus scrisă, care-i supt credință, și giurământul meu cel popescu și vlădescu, a le ținea m-am făgăduit, în vreme deodată de doo mult trii ori mai marile meu, cinstit arhiepiscop din Estergom despre greșelele mele, mare dojeni și nu m-aș îmbuna, potecă și din treg arădesc, cum confirmațiul meu sau întărirea mea vlădică, să n-aibă nici o puteare și încă mă plec me slobod și închin voi mai marelui meu cinstit arhiepiscopului cum de s-are vedea pe bine bisearicii rumânești cu a Romii unite din vlădicie să mă scoată și în locul meu altul care să țină lucrurile, mai din sus scrise, minciunii, foarte de lipsă, va pune, vlădica așa întăreascu, și adeverez și cu iscălitura manii meale și cu puitura pecetii meale, în Beciu. Viena la 7 aprilie 1701.

(Semnat) *Vlădica Atanasie*. L.S.

Precum se vede din acest jurământ, Atanasie se obligă și se făgăduiește arhiepiscopului de Strigon, Colonic, ca adevăratului și legitimului său mitropolit, a ține articolele mai sus înșirate pentru statornicia, sinceritatea și fermitatea unirii, neadmițând sub nicio condiție violarea ori neobservarea lor exactă.

Atanasie, isprăvindu-și afacerile sale la Viena, a ajuns la 4 mai, același an, la Alba-Iulia în Mitropolia sa. Aici a fost salutat și primit cu bucurie și entuziasm de către ai săi. Tot în acest timp au ajuns și la dieta transilvană diploma împărătească prin care a fost recunoscut de episcop al românilor uniți din Ardeal și părțile anexate.

La 25 iunie 1701 s-a serbat instalarea lui Atanasie de episcop în Alba-Iulia prin comitele Ștefan Apor conform instrucțiunilor date de la Viena. Instalarea s-a săvârșit într-un mod sărbătorec, asistând o mare parte din cler și unii protopopi, fiindcă spre acest scop îi convocate Atanasie, amenințându-i cu pedeapsă dacă nu ar veni în ziua hotărâtă.

Această serbare, astfel, o descrie Șincai:

„Atanasie cu întrâurite haine bisericești și cu mitră, îmbrăcat în casa lui Apor, însuși Apor cu mare litie și cu radvanul său l-au dus la biserica cea românească de l-au pus episcop, ba cum se fălea Apor arhiepiscop, cu titlul de *Illustrissimus ac Reverendissimus*, adică prea luminat și prea cinstit, și cu pegagogul său eforul paterul Suniog. Mare pompă a fost. Mulțimea cea mare a preoți-

lor românești ca niște berbeci negri unii mergeau înainte, alții pre de laturi, alții din dărăpt; mulți mergeau plângând și unii dintre dâșii ziceau: *acum seceră orzul, dară după orz seceră și grâul*.

La această serbare s-au citit poruncile împărătești și despre vlădicul, despre unire și despre altele, care puțin înțelegându-le dintre preoții românești, gândeau că ei fără știrea lor toți s-au boierit”.

Prin această formalitate și-au încheiat vlădica Atanasie actul schimbării în credință.

Deși prin săvârșirea acestui act, unii preoți români știau că se îngroapă autonomia bisericii lor ortodoxe din Ardeal și Ungaria pe un timp oarecare, totuși tăceau, măguliți fiind de favorurile și privilegiile materiale promise mereu de la 1698. Aceste favoruri au ademenit majoritatea clerului a se supune acestor inovații care le făgăduiau un viitor ferice față de trecutul vitreg și împilator.

„Când s-au făcut instalația vlădicului Atanasie unii dintre greci (românii neguțători sau orășenii pe atunci și chiar în ziua de astăzi se numesc greci) adevărat au tudumănit împotriva unirii, dar bieții români și preoți n-au cutezat, ci după vreo câteva luni au început a pofti, ca în biserica cea mică din Bolgrad să le slujească proți neuniți după obiceiul cel mai de mult... Eu știu ce au poftit, dar vlădicul cu iezuitul pedagogul său nimică au plinit, ba nici morții acelora i-au îngropat, pentru care lucru, aceea s-au supărat”.

Atanasie, după instalare, convocă un sinod spre a comunica clerului său rezultatele călătoriei sale la Viena. Sinodul convocat s-a adunat la 29 iunie același an în Alba-Iulia. În acest sinod Atanasie aduce la cunoștința clerului, bunăvoința cu care a fost primit de către împăratul la Viena și promisiunile ce i s-au făcut.

Citește diploma a II-a leopoldină și pastorală primatului Colonici adresată clerului român. În fine, s-au redactat trei scrisori sinodale: către cardinalul Colonic, către împăratul și Pontifecele roman.

Din documentele ce le avem, se dovedește că, mai întâi, s-a declarat pentru unire vlădica Teofil cu câțiva protopopi la 1697, după aceea se declară vlădica Atanasie cu un număr mai mare de protopopi, la 1698, și din declarația săborului de la 1701 să vedem, că se declară pentru vlădica Atanasie pe lângă un număr de protopopi și preoți. Nu există însă cea mai mică dovadă că și poporul și-ar fi dat consimțământul în favorul unirii. Iezuiții socotind poporul român de prea puțin erudit și greu de mișcat din credința lui strămoșească, s-au decis a câștiga cu deosebire preoțimea, crezând că păstorilor va urma și turma. Dar dezvoltarea treptată a condițiilor unirii, a hotărât pe unii din cler, care se subscriseseră împreună cu Atanasie pentru unire, să se abată de la pasul făcut și să protesteze contra lui Atanasie și contra unirii; desigur că poporul n-a putut fi pentru unire, n-a putut fi pentru un act încheiat fără consimțământul său. Diferitele proteste ale poporului și ale cleru-

lui adresate guvernului contra lui Atanasie și contra unirii, ne dovedesc că unirea deși era săvârșită, dar cu toate acestea partizanii lui Atanasie erau foarte puțini.

Îndată după instalarea lui Atanasie, clerul, care a rămas credincios legii strămoșești, protestează. În fruntea acestuia erau ca agitatori principali preotul Ion Circa și nobilul Gavril Nagyszegy. Protestele lui Nagyszegy, ca plenipotențiar al românilor ortodoxi, mai întâi, n-au fost primite de guvern, mai târziu le-au primit, dar rezultatul lor a fost închiderea lui Nagyszegy și a câtorva români mai de frunte. La 27 iunie 1701 s-a dat de protonotarul Sarosi sub sigiliul împărătesc protestul următor:

„Preoții Vasiliu, Cârstea și Florea cu curatorii confesiunii ortodoxe, Stoica Postăvariu și George Vatafu din suburbiul Brașovului numit Bolgarsechiu, preotul Stan din Făgăraș, preoții Petru și Duvlea din Zerneci, preotul Ioan din Tohani și preotul Stoica din Râșnov, precum și Ștefan Safranios, Sava Policeani, Luca Sultanul, Turneanul, neguțătorii greci din Brașov și Ladislau Făgărașu din districtul Făgărașului, protestează sărbătorește în numele lor și al tuturor celorlalți locuitori ortodoxi, atât preoți, cât și mireni, ținători de atinsele locuri. Ei aduc ca bază a protestului decretul împărătesc, care asigură tuturor libertatea în cele spirituale. De chiară că rămân pe lângă confesiunea străbună și că sunt gata a suporta toate greutățile, ca și până acum, în liniște, dară punctele propuse de episcopul Atanasie nicidecum nu le pot primi, nu se vor uni cu catolicii după exemplul aceluiași episcop niciodată, ci contrazicând acelor puncte și clauzelor lor precum și uniunii bisericilor române de confesiunea grecească cu catolicii, vor rămâne cu tărie în credința cea veche grecească mărturisită până acuma de bisericile orientale și urmărind moșilor și strămoșilor lor vor rămâne în aceea cu staornicie. Iară pe preoții care se declarară a primi punctele propuse de amintitul episcop Atanasie și care s-ar mărturisi uniți cu biserica catolică, nici nu-i vor recunoaște de învățătorii și păstorii săi, nici nu vor primi învățăturile lor”.

Protestele energice ale populației ortodoxe ajungeau la guvern numai prin mijlocirea unor bărbați reformați de o poziție însemnată ca Nicolae Bethlen, Ștefan Nalaczi și Samuel Keresztesy.

Pe lângă protestele generale ale ținuturilor Hunedoarei, Sibiului, Făgărașului și Brașovului, opoziția luase dimensiuni mari și în părțile anexate Mitropoliei Transilvaniei. Episcopul ortodox din Maramureș a protesta împreună cu sinodul său contra unirii cu biserica catolică, bazându-se pe Sfânta Scriptură și Tradiție.

În aceste împrejurări, vlădica Atanasie, ca să pună o stavilă revoluțiilor religioase, a îndreptat la 18 iulie 1701 următoarea admonițiune către clerul și poporul românesc din comitatul Hunedoarei:

„Noi, din mila lui Dumnezeu, Atanasie, Arhiepiscop și Mitropolit din scaunul Bălgradului (Alba-Iulia) și a toată țara Ardealului, esteje iproci: Ani Domnului 1701 iulie 16.

Fiind sobor mare în Bălgrad de toți protopopii țării Ardealului, datam cartea noastră de credință în mâna protopopilor Varmeghia Hunedoarei lăcuiitori în Hunedoara, protopop Gheorghie și protopop Ioan și a toți popii și mireni din Varmeghia Hunedoarei, care din legea grecească și românească, cum legea înălțatului împărat și cele patru puncturi, ce le-am arătat, să nu le hulească, ci numai pre cum au trăit până acum, după obiceiul pravilei grecești și de aici înainte biserica Hunedoarei și cu toate bisericile din Varmeghia Hunedoarei, și cu toți preoții și mireni așa să toc-

mească cu toate tocmelele bisericești, neadăogând și nescăzând. Iar ei încă să fie ascultători de noi, pre cum au ascultat și mai înainte de vlădica și pe cine le-au fost purtător de câștig. De aceia facem în știre tuturor cui se cuvine a ști, și o întărim cu iscăliturile și pecețile noastre de care întărim lucrul cu scrisoare, ca să se creadă.

Scris în Belgrad iulie 18, 1701.

L. S. Vlădica Atanasie.

L. S. P. Ladislaus Baranyi.

L. S. Franciscus Belusi.

Societatis Jesu Residentiae.

Albensis Superior.

L. S. Andreas Horvath.

Residentiae Prior.

Societatis Jesu Claudiopolitane.

Precum a fost îngăduit Părintele Vlădică așa să fie scris Notariul Vasile Daianul”.

Protestele contra unirii și contra lui Atanasie nu erau numai din locurile depărtate de reședința mitropolitului, ci chiar din Alba-Iulia, românii, grecii și sârbii din Alba-Iulia înaintează guvernului următoarea petiție:

„Către Înalt Guvern Regesc Transilvan, petiținem noi românii, grecii și sârbii locuitori în Alba-Iulia, de la mic până la mare, care a rămas până acum și care vor rămâne și de acum în vechea religiune grecească, înrădăcinată, rugându-ne către Grația Voastră ca către Tatăl lor dulce după Dumnezeu.

Umilit suplicăm la Măria și Grația Voastră și dureros înștiințăm, ce fel de lucruri nemaiauzite să întâmplă față de vechea noastră religiune grecească înrădăcinată, care îi poate fi spre cunoștință Mariei, Grației Voastre într-atâta, că dacă au fost vreodată exemple triste în această patrie, ziserăm, că zeu și aceasta e dintr-acelea, adică, Biserica noastră rămasă nouă de la vecinic, vechii noștri antecesorii, s-a oprit de la orice altă ținere de ceremonie care trebuie săvârșită după religiunea noastră, până la anumite timpuri a fost și sub sigil și acum preoții noștri sunt opriți de trei săptămâni și jumătate, pentru care noi nici în serviciul nostru divin, nici într-alte lucruri ce trebuiesc săvârșite după religiunea noastră, nu suntem liberi, fiindcă Reverendul domn Episcop de acum Atanasie grația sa și-a depărtat de lângă vechea sa religiune grecească înrădăcinată și pe preoții noștri îi silește ca să jure pe cele patru puncte, pe care patru puncte dânsul i-a și jurat deja pe vro câțiva protopopi români, jurând și însuși dânsul, care puncte noi care ne ținem de religiunea noastră, nici nu le cunoaștem a fi și nici nu voim a le cunoaște, nici pe susamintitul domn Episcop întru nimic nu-l cunoaștem de Episcop al nostru, și pe acei protopopi și preoți care s-au unit pe sine din buna lor voe cu dânsul, nu-i ținem de preoți ai noștri ținând strâns la diploma Majestății sale Împăratul, a cărui continentă (cuprins) este acesta: că Majestatea sa nu conturbă pe nimenea în religiunea sa. Nu mică întristare ne este și aceasta, care ni s-a întâmplat de atunci, că noi am îngropat deja 7 trupuri ca pe vite fără preot și fără ceremonia ce se cere la aceasta”.

Fiind în Alba-Iulia 5 biserici românești, românii care s-au declarat contra unirii, au ținut biserica cea mică pe seama lor. Și pe preoții care serveau, nu le permiteau să pomenerască pe episcopul Atanasie, făcându-l eretic.

(va urma)

LOCUITORI DIN SÂNGEORZ-BĂI PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

(1914 – 1918)

II

Dorin Dologa

Primul război mondial a pornit ca unul care trebuia să fie scurt și local (conflictul între monarhiile Austro-Ungariei și Serbiei). Desfășurarea războiului a răsturnat toate calculele șefilor de guverne și de state majore. Războiul s-a prelungit și a dobândit caracteristicile unui război total. Aceasta nu înseamnă numai extensiunea în spațiu a războiului, ci înseamnă o diminuare a diferențelor existente între zona combatantă propriu-zisă și zona necombatantă. Treptat problema războiului tinde să nu mai fie una strict militară. Mai mult decât în alte războaie populația civilă este multiplu afectată. Pe măsura prelungirii războiului sunt mobilizați tot mai mulți rezerviști. Intervin probleme de aprovizionare a populației civile și unităților combatante. Se efectuează tot mai multe rechiziții, moneda se devalorizează accentuat, civilii sunt chemați să subscrie la împrumuturile de război emise de către stat, școlile sunt transformate în spitale militare de campanie.

Prezentăm în continuare cazul altor români din Sângeorz-Băi care au fost mobilizați în armata austro-ungară în primul război mondial:

Capra Ioan s-a născut la 04.07.1878 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Capra Demian și Capra Iftimia (născută Zlate). La 01.10.1906 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 01.10.1908 a fost trecut în rezervă. La 06.11.1909 s-a căsătorit cu Clipotă Lucreția, născută la 08.10.1884, fiica lui Clipotă Ioachim și Clipotă Nastasia (născută Andresi). Împreună cu aceasta a avut 2 copii: Pantelimon, născut la 14.11.1910 și Cătălina, născută la 03.01.1913. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 04.07.1915 a dispărut pe front. Soția sa, Capra Lucreția, s-a recăsătorit la 22.10.1921 cu Eremie Alexandru, născut la 19.06.1884, fiul lui Eremie Calistrat și Eremie Maria (născută Rățoi)¹.

Capra Teodor s-a născut la 13.03.1880 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Capra Simion și Capra Nastasia (născută Daici). La 11.11.1898 s-a căsătorit cu Bumbu Saveta, născută la 22.08.1880, fiica lui Bumbu Grigore și Bumbu Docia (născută Buta). Împreună cu aceasta a avut 1 copil, pe Viorica, născută la 27.07.1906. La 16.01.1915 a fost încorporat și mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej,

¹ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Fond: *Invalizi, orfani, văduve de război*, dos. 1010, f. 2, 5, 8, 17-21.

iar la 28.10.1916 a dispărut pe front. La 10.07.1921, soția sa, Bumbu Saveta, decedase deja. Ca tutore al lui Capra Viorica, orfană de ambii părinți, a fost numită Ban Nastasia¹.

Cârcu Costan și-a satisfăcut stagiul militar și a fost trecut în rezervă în anul 1900. S-a căsătorit cu Cârcu Maria, împreună cu care a avut 3 copii: Maxim, născut la 21.03.1906, Marina, născută la 07.11.1908 și Alexandru, născut la 02.01.1912. În primul război mondial a fost mobilizat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița și a dispărut pe front².

Ciocan Alexandru s-a născut la 09.08.1878 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ciocan David și Ciocan Irina (născută Tahăș). La 12.02.1906 s-a căsătorit cu Buia Ana, fiica lui Buia Maței și Buia Ioana (născută Varvari). Împreună cu aceasta a avut 1 copil: Ioan, născut la 25.10.1908. La 08.11.1910 Ciocan Ana, soția lui Ciocan Alexandru, a încetat din viață. La 14.06.1913 Ciocan Alexandru s-a recăsătorit cu Saveta Sfrângeu, născută la 26.07.1888, fiica lui Sfrângeu Ion și Sfrângeu Irina (născută Pop). Împreună cu aceasta a avut 3 copii: Grigore, născut la 02.04.1914, David, născut la 05.08.1916 și Ioana, născută la 14.05.1920. La 16.01.1915 a fost încorporat și mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La 10.03.1919 a fost demobilizat, iar la 20.02.1920 a fost reformat definitiv. El suferea sarcom la coapsa dreaptă cauzat de lovitura unei pietre. La 17.04.1920 a încetat din viață în urma rănilor primite pe câmpul de luptă. La cauza decesului apare mențiunea „boală uscată”. În anul 1921 Ciocan Ioan, copilul lui Ciocan Alexandru din prima căsătorie, nu mai era în viață. Să fi fost acesta neglijat de mama vitregă după decesul tatălui său natural ? Trauma psihică suferită de copil la moartea tatălui său, care s-a adăugat la cea pe care o trăia deja în lipsa mamei naturale să fi fost cea care a dus la încetarea din viață a sa ? A fost doar o coincidență nefericită ? Este greu de spus³.

Ciocan Ion s-a născut la 25.08.1884 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ciocan Larion și Ciocan Saveta (născută Buia). La 01.10.1901 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița, iar la 01.10.1904 a fost trecut în rezervă. La 11.03.1905 s-a căsătorit cu Paraschiva Buia, născută la 03.06.1889, fiica lui Buia Ion și Buia Cătălina (născută Măriuş). Împreună cu aceasta a avut 3 copii: Ioana, născută la 29.11.1905, Grigore, născut la 09.03.1908 și Cătălina, născută la 13.10.1910. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița, iar la 27.12.1914 a dispărut pe front⁴.

Ciocan Solomon s-a născut la 01.03.1882 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ciocan Larion și Ciocan Saveta (născută Buia). La 17.09.1904 s-a căsătorit cu Mihoc Ioana din Sângeorz-Băi, născută la 06.10.1884, fiica lui Mihoc Ion și Mihoc Nastasia (născută Gabor). Împreună cu aceasta a avut 4 copii: Ioan, născut la 03.04.1907, Nastasia, născută la 14.01.1914, Ana, născută la 08.05.1918 și Maxim, născut la 17.06.1920. Se pare că Maxim nu mai era în viață în anul 1921. La 16.08.1914 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar și mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din

¹ *Ibidem*, dos. 998, f. 10-13, 15, 17.

² *Ibidem*, dos. 901, f. 1.

³ *Ibidem*, dos. 1000, f. 12, 18, 19, 21-24, 29, 35.

⁴ *Ibidem*, dos. 929, f. 3, 5-8.

LOCUITORI DIN SÂNGEORZ-BĂI PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1914-1918)

Bistrița. El a fost rănit pe front fiind diagnosticat cu retracția palmară a trei degete fără police de la mâna dreaptă. La 21.03.1917 a fost reformat și lăsat la vatră, iar la 31.10.1919 a fost reformat definitiv¹.

Ciociu Roman s-a născut la 01.03.1867 la Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ciociu Petru și Ciociu Todora (născută Râmbulea). La 06.10.1888 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița, iar la 01.10.1891 a fost trecut în rezervă. S-a căsătorit cu Mihăilă Maria, cu care nu a avut copii și care ulterior a decedat. Începând cu anul 1911 a trăit în concubinaj cu Danciu Palagia, fără a avea copii. La 03.05.1916 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. În urma rănii primite pe front a fost diagnosticat cu anchiloză în extensie a genunchiului stâng, iar la 15.06.1917 a fost reformat și lăsat la vatră. Suferința persistentă provocată de anchilozarea genunchiului stâng a dus la apariția unei insuficiențe cardiace în urma căreia la 31.01.1931 Ciociu Roman a decedat².

Ciociu Samson s-a născut la 05.06.1876 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ciociu Petru și Ciociu Teodora (născută Râmbulea). La 01.10.1898 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 01.10.1900 a fost trecut în rezervă. La 22.02.1902 s-a căsătorit cu Costan Titiana din Sângeorz-Băi, fiica lui Costan Costan și Costan Anisia (născută Micu). Împreună cu aceasta a avut 3 copii: Ioana, născută la 05.12.1904, Maria, născută la 20.11.1908 și Ana, născută la 19.09.1910. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 25.10.1915 a dispărut pe front³.

Costan Leon s-a născut la 23.09.1880 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Costan Maxim și Costan Ileana (născută Buia). La 01.10.1902 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 01.10.1904 a fost trecut în rezervă. La 25.02.1905 s-a căsătorit cu Lica Ioana, născută la 08.09.1888, fiica lui Lica Anton și Lica Cătălina (născută Mutu). Împreună cu aceasta a avut 3 copii: Marian, născut la 19.08.1907, Cătălina, născută la 20.01.1910 și Alexandru, născut la 30.05.1914. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 08.02.1915 a încetat din viață în Spitalul public „Rudolf” din Dej din cauza unei aprinderi de plămâni contactată pe front⁴.

Costan Macedon s-a născut la 27.11.1884 la Sângeorz-Băi. El era fiul lui Costan Costan. Costan Macedon aparținea contingentului 1900. La 05.02.1914 s-a căsătorit cu Strugar Marina, născută la Sângeorz-Băi la 14.04.1887. Împreună cu aceasta a avut 1 copil, pe Ion, născut la 10.06.1914. Mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, Costan Macedon a dispărut pe front. Soția sa, Costan Marina, nu s-a mai recăsătorit ulterior⁵.

Costan Ștefan s-a născut în anul 1883. El era fiul lui Costan Maxim și Costan Ileana (născută Buia) din Sângeorz-Băi. El s-a căsătorit, dar nu a avut copii. La 05.11.1907 a fost încorporat pentru satisfacerea

¹ *Ibidem*, dos. 1222, f. 11, 12, 16-24

² *Ibidem*, dos. 1290, f. 5, 8, 10, 11, 17, 20, 27.

³ *Ibidem*, dos. 906, f. 1 și dos. 1134, f. 18-23.

⁴ *Ibidem*, dos. 1001, f. 3-5, 7-9, 15 v.

⁵ *Ibidem*, dos. 1480, f. 1, 6-8, 11, 12, 14.

stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 6 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La 28.11.1914 a fost rănit pe frontul rusec. În anul 1915 a fost reformat ca invalid de război, fiind diagnosticat cu lipsa degetului inelar stâng și retracția palmară a degetului mic de la mâna stângă¹.

Costan Teodor s-a născut în anul 1876. El era fiul lui Costan Maxim și Costan Ileana din Sângeorz-Băi. Costan Teodor s-a căsătorit și a avut împreună cu soția 3 copii: primul născut în anul 1897, al doilea născut în anul 1899, iar al treilea, Alexandru, născut la 05.10.1906. La 06.10.1897 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar în anul 1899 a fost trecut în rezervă. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și trimis pe front. La 22.11.1914 a fost rănit și internat în spital, iar în anul 1916 a fost reformat ca invalid de război. Ca urmare a rănii primită pe front a fost diagnosticat cu calus parțial al tarsului anterior stâng².

Cucu Alexandru s-a născut la 15.04.1880 la Sângeorz-Băi. El era fiul lui Cucu Maxim și Cucu Maria (născută Râmbulea). La 01.10.1900 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej. La 04.11.1904 a fost înaintat la gradul de fruntaș, iar la 01.10.1902 a fost trecut în rezervă. La 26.11.1904 s-a căsătorit cu văduva Andresi Dochia, născută la 12.03.1876 la Sângeorz-Băi, fiica lui Andresi Teodor și Andresi Maria (născută Pop). Împreună cu aceasta a avut 3 copii: Maxim, născut la 01.10.1905, Solomon, născut la 14.02.1908 și Ioan, născut la 12.12.1910. La 02.08.1914 a fost mobilizat ca fruntaș în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 05.10.1914 a dispărut pe front. La 06.09.1921 Cucu Dochia, soția lui Cucu Alexandru a încetat din viață din cauza unei aprinderi de plămâni. Ca tutore al celor trei copii rămași orfani de ambii părinți a fost numit la 15.09.1921 Măriuş Ilie³.

Va urma

¹ *Ibidem*, dos. 1151, f. 3-8.

² *Ibidem*, dos. 1144, f. 1, 7, 9, 10.

³ *Ibidem*, dos. 1309, f. 3-9, 11, 14.

ȚARA , NĂȘĂUDULUI

ISTORIA REGIMENTULUI AL II-LEA ROMÂNESC GRĂNICERESC TRANSILVAN

- după monografia latină din 1830 și după alte documente posterioare –

GEORGE BARIȚIU¹

Dedicată la

Umbrele ostașilor români

Morți cu arma în mână

Celelalte două batalioane sau, ca să vorbim și mai precis, populațiunea întreagă bărbătească din regimentul al doilea intra la 1848 în acțiunea războinică numai toamna sub comanda vicecolonelului său Urban, cărui îi trecuse prin cap ca să meargă în acel an la Viena, de unde se reîntoarce cu oareșicare instrucțiuni confidențiale, pe temeiul cărora nu numai apuca comanda regimentului, ci provoca și pe românii provincialiști la jurământ sub drapelul imperial și la arme în contra insurgenților maghiari. Acțiunile războinice câte s-au petrecut în anii 1848 și 1849 sub comanda lui Urban, făcu parte esențială din istoria războiului nostru civil, de aceea vor și merita toată atențiunea noastră la locul lor, adică în istoria revoluțiilor și a războiului civil din acei ani.

Cu acea ocazie vor ieși la lumină și faptele renumitului batalion românesc de grenadieri, cunoscut pe atunci sub numele italian Urracca, precum și faptele regimentului I, al husarilor românești, apoi ale regimentelor ardelene numite pe atunci Carol Ferdinand și Leiningen.

După ce colonelul Jovich (de națiune sârbă) se retrase sub pretextul de boală, vicecolonelul Carol Urban luând comanda regimentului II chemă la Năsăud îndată pe 7 septembrie deputați de la toate comunele și companiile regimentului, apoi întrebându-i despre ceea ce vreau, lua toate dreptele și patriticele lor cereri la protocol. Esența lor era: Noi nu voim să știm de ministerul unguresc, din cauza că toate faptele câte le văzurăm până acilea de la el, au scopul principal ca să dezbine Ungaria de către imperiu și pe acesta să-l sacrifice. Acea tendință noi o declarăm de trădare; noi vrem integritatea și unitatea monarhiei, pentru care și suntem deciși a lupta din răputeri. Mai departe nu vrem cu viața odată ca să fim maghiarizați; apoi ministerul unguresc tocmai această tiranie voiește

¹ **George Barițiu**, *Istoria Regimentului alu II. Roamanescu – Granitiariu Transilvanu*, După manografia latină din 1830 și după alte documente posterioare, Brașov, 1874, pp. 48-76. Am încercat, cât mi-am permis, actualizarea vocabularului la cerințele de astăzi. Totodată am considerat necesar publicarea acestei istorii care este, din păcate, prea puțin cunoscută, cu speranța că vor fi mulți doritori în a cunoaște trecutul istoric al acestor meleaguri.

să exercite asupra popoarelor nemaghiare, căci el cuteza și se încerca să introducă limba maghiară în școlile și bisericile altor popoare, ba încă și la regimentele din Ungaria și Transilvania. Această tiranie de limbă este singura cauză, pentru care sârbii și croații s-au școlat cu arme de apărare și s-a încins războiul civil. În Transilvania cele mai inocente manifestații naționale ale poporului românesc sunt amenințate cu furcile, ceea ce noi nu putem să suferim. În contra uniunii Transilvaniei cu Ungaria protestăm și noi, pentru aceea s-a proclamat în dieta din urma în mod teroristic și în contra protestului națiunii românești. După ce batalionul I fu scos din mijlocul nostru, cerem ca pe lângă al doilea să se convoace și un al treilea batalion, și apoi să se pună la dispozițiunea ministerului împărătesc din Viena cu atât mai vârtos, că populațiunea regimentului nostru fiind deja, se mai pot scoate încă alte două batalioane, al patrulea și al cincilea. Cele 1913 puști cu cremeni, care s-au luat de la noi din porunca Comandei generale de la Sibiu și s-au dat gărzilor naționale ungurești, să ni se restituie¹. În fine, fiindcă cuvântul „Walachu” da ocazie la unele observații batjocuroase, Majestatea sa să binevoiască a dispune ca regimentele românești să fie numite de aici încolo pe nemțește Romanen Regimenten.

Acel protocol fu înaintat îndată la împăratul Ferdinand, care pe atunci se afla la Enioponte (Innsbruck), iar în copie se transmise la ministrul de război din Viena și la cel din Buda, la comandantul general baron Puchner în Sibiu, la cel de la Leopole (Lemberg), la comanda militară de la Cernăuți, cum și baronului Nicolae Vay, care venise din 29 iunie la Cluj, și care încă tot se mai afla în Transilvania în calitate de comisar regesc.

În 10 septembrie s-a ținut la Orlat memorabila adunare a regimentului I românesc, la care au participat și așa-numiții provincialiști, adică nemilitari, în fruntea lor renumitul bărbat August Treboniu Laurianu, pe care militarii îl scăpaseră din captivitatea ungurească prin intervenirea lor la comandantul general baron Anton Puchner. Colonelul regimentului I baron Carol Rauber, un german maghiarizat, din secuime, văzând și el ca și Jovich, că nu e în stare să lupte în contra valurilor, s-a cerut în pensie. În regimentul I a început maiorul Iosif Riebel să imite pe Urban. Dară acestea au loc în monografia acelui regiment.

Ziarele maghiare s-au ferit a publica manifestațiile regimentelor românești, care de frica teroriștilor, care iarăși din cauză că și ele se ținea de partea acelora și nu voia să descurajeze pe ai lor cu publicații de acestea. Mare aberație aceasta. De aici urma ca mulțime de familii ungurești nu știa nimic despre ceea ce se pregătea și fierbea în piepturile românilor, căci de ar fi știut, desigur, că multe lucruri s-ar fi întâmplat în Transilvania cu totul altminterlea; dară teroriștii de una, poltronii de altă parte, o au pe sufletele lor, că de la septembrie înainte orice împăciuire a devenit absolut imposibilă. Așa se întâmplă oricând și oriunde predomină trufia, fanatismul, egoismul, răutatea,

¹ Până și de la regimente se luaseră câteva mii de puști și se împărțiseră la gărzile maghiare, pentru ca să aibă cu ce se bate în contra dinastiei, și să poată sugruma drepturile inalienabile ale celorlalte națiuni conlocuitoare.

căci, în fine, decit tot numai armele. Destul atâta, ca mănășa cu care partida teroristică plesnise în fața pe români în curs de patru luni, o ridica mai întâi regimentul II și mai dintr-odată cu acela regimentul I românesc. Așa războiul civil între cele două popoare era declarat înainte de a emite baronul Anton Puchner proclamația sa din 18 octombrie în calitate de comisar plenipotent al împăratului și comandant al micului corp de armată rămas în Transilvania.

Acel război însă era să se poarte cu puteri foarte inegale, precum se știe din nenumărate acte publice și precum își vor aduce prea bine aminte toți contemporanii mei. În aprilie 1848 împăratul și regele dăduse în dispoziția ministerului unguresc toate regimentele din Ungaria și Transilvania, cu toată artileria, cu muniție, magazine de montura, casele publice (banii). Din aceeași, luna înainte maghiarii începură a se arma bărbătește, înrolară neîncetat sub titlu de miliția teritorială (honved), de gărzi naționale, de voluntari (onkentesek), de husari, etc. Simbria soldaților ungurești se adaoase. Aristocrația își deschise armamentarele sale și împărți armele la tinerime. Încă din iulie dieta votase un împrumut de 42 milioane florini și două sute mii de recruți, iar în august se începu tipărirea notelor ungurești de câte 1 și 2 florini cu milioanele. Monarhul nu sancționase nimic din acestea proiecte, dar teroriștilor prea puțin le mai păsa de sancțiune, ei mergeau înainte. Pe lângă trupele de armată regulată câte erau în țară, ungurenilor le mai veniră vreo 20 de batalioane și 7000 husari de aiurea. Dintre ofițerii împărătești au trecut în partea lor nu numai cei de naționalitate maghiară cu feciori cu tot, ci și alții, mai ales nemți și poloni, încă și sârbi ca Damjanics și câțiva români, dar anume polonii le deteră generali de renume mare, ca Dembinsky și Bem.

Pentru români nimic din acestea. Împăratul Ferdinand, atunci, ca totdeauna suferind de o boală grea, căzut până în septembrie în potestatea ungurenilor, chiar să fi voit, nu putea face nimic în favoarea românilor. După adunarea cea mare de la Blaj din mai, românii cât participaseră la aceea, au fost persecutați cu temnița și cu furci. După proclamarea emancipării țăranilor, introducere de iobăgie nouă sub titlul de restanție, executată cu ajutor ostășesc, pe care baronul Puchner îl da aristocraților; dezarmarea tuturor românilor sub cea mai grea pedeapsă. Paralizarea fatală a oricărei acțiuni naționale mai energică prin împrejurarea ca cei doi episcopi pe care națiunea îi alesese de președinți și conducători ai săi, nu numai ședeau în Pesta și participau la dezbaterile parlamentare în care se pregătea războiul civil și dezbinarea monarhiei, dar condamnau totodată orice măsuri de apărare justă s-ar fi încercat să ia ceilalți membri ai comitetului. Acea paralizie luase caracter și mai periculos din cauza purtării îndoioase și insuflătoare de mare neîncredere a comandantului general și a colegilor săi, cărora nu le putea afla nimeni voia și nevoia. Au trebuit să intervină alte evenimente din afară care au cutremurat imperiul din temelii, pentru ca comanda generală din Sibiu să-și iasă din starea sa de pasivitate, fără însă ca să dezvolte altă energie mai mare decât numai pe cât se putea de la un om trecut de 70 de ani, care mai suferea înfricoșat și de podagră.

În 11 septembrie ministerul unguresc își dă demisia; din cel nou Kossuth și Szemere au fost șterși; dieta însă îi ținu cu puterea și ca să facă în mânia monarhului, autoriza pe Kossuth ca să tipărească și note de 5 fl. În aceleași zile românii se adunară a doua oară la Blaj, acum însă armați care cu ce aveau. Vine acolo și baronul Vay, este primit omenește. El amenința cu mitralii și cu moartea, după aceea iese în mijlocul poporului, încerca totul ce știa prin elocință, dar se reîntoarce fără niciun rezultat. În 21 septembrie nefericitul arhiduce Ștefan, provocat de dietă, a mers la banul Jelachich cu scopul de a împăciui diferențele între unguri și croați. Nu s-a putut. Ștefan dezgustat foarte, trece iute prin Pesta la Viena, unde încărcat la curte de mustrări amare pentru că dăduse crezământ necondiționat ungurenilor, își dă demisia și se duce în exil pe toată viața sa. În locul palatinului fu numit general locotenent de mareșal comitele Lamberg ca comandant suprem și comisar plenipotent împărătesc. În 28 septembrie dieta declara pe Lamberg de trădător al patriei, iar plebea încurajată de Kossuth, precum credea toată lumea, îl omora pe podul de peste Dunăre în modul cel mai sălbatic, iar studentul Georgiu Kolosi, secui transilvan, care-l tăiașe mai întâi cu sabia în cap, alergă la dietă împreună cu complicități săi și arătând arma încrustată de sânge, zbiera înfuriat: „Acesta este sângele lui Lamberg!”. Fiori de gheață cuprinse pe cei mai mulți deputați. Comitele Ștefan Szecheny, din acel moment, își pierduse mințile, după aceea se aruncă în Dunăre, de unde-l scoaseră ca prin minune. Chiar faimosul revoluționar baron Nicolae Veseleny, orb, lua lumea în cap împreună cu alții, apoi mai târziu mustrat de conștiință, muri în disperare. Deputații sași fugiră și ei acasă. În aceeași zile rebelii călcară în cap de noapte locuința episcopului Andrei Șaguna, sub pretextul că ar avea la sine stindarde muscalești, <obliga> pe secretarul său Iacob Bologa ca să le arate unde sunt stindardele. Ambii scăpară cu viață ca prin urechile acului. Gorgei prinde și pune de împușca pe comitele Zichi în 29 septembrie, apoi îi confiscă averea. În 20 septembrie bătălia de la Pakoszd între Jelachich și unguri. În 7 octombrie Roth și Philipovich bătuți de unguri și duși în captivitate cu 8000 de ostași. Aici trădarea era pe față. În 6 octombrie plebea de la Viena și studenții spânzură pe generalul de artilerie și ministru comite Latour. În 12 octombrie spânzură și ungurii de la Cluj pe jurații români Betreaneanul și pe Simion, iar la Târgu-Mureș pe junele teolog de la Sibiu, anume Vasile Pop, după ce mai întâi l-au torturat. Cu acele execuții baron Vay și guvernul voia să insuflă românilor teroare. Românii răspunseră cu represalii, căci în 13 octombrie tăiară pe tiranii Alexe Gyárfas de la Săncel și pe Sigismund Dobay din Roșia, împreună cu fetele lui, după aceea în 14 octombrie cu măcelul de la Sangatinu (Kis-Enyed), unde după lupta de mai multe ore ținută din puști, 141 de membri ai familiilor ungurești au rămas morți, însă și câțiva români împușcați de prin ferestre.

Față de atâtea evenimente amănunțite și feroce, era timpul ca episcopii românești încă să se întoarcă la turmele lor, și comandantul Puchner să intre în acțiune. S-a întâmplat și una și alta, însă prea târziu.

Într-aceea noi, aici, nu ne ocupăm cu istoria imperiului și nici măcar cu a Transilvaniei; dară acțiunea ulterioară a regimentului II stă în legătură strânsă cu alte evenimente; din această cauză căutăm să strângem și aici măcar pe unele dintre acelea.

După adunarea de la Năsăud, românii de prin comitate alerga la Urban ca la bărbatul cel mai popular și mai decis pentru acțiune, cu zecile de mii, ca să depună jurământul de fidelitate către „împăratul Austriei și al românilor” și să-i ceară protecție în contra tiraniei de acasă, iar tinerețea românească se îmbulzea cu miile la dânsul, cerând ca să fie înrolați, înarmați și exercitați alături cu soldații regimentului. Văzând Urban acel entuziasm al românilor pentru îmbrățișarea armelor, a rugat pe comandantul general baron Puchner ca să-i permită a înrola zece mii de juni români, pe care să-i formeze într-un corp de vânători, iar spre scopul acesta să-i trimită și bani. Ideea sănătoasă și fericită pe care însă baronul Puchner o respinse, iar în loc de aceea adopta nefericita idee de a răscula pe poporul întreg parte bărbătească aptă de a purta arme, în număr de 195 de mii. Însă și această măsură se lua numai în momentele supreme, și cum? Fără a împărți la poporul românesc nici măcar o mie de puști, niciun ban, cel puțin acoperirea șpesei mai indispensabile la începutul organizării; vom vedea, apoi, că mai târziu s-a poruncit strâns că și puținele arme ce se află în mâinile românilor, să se ia de la ei. Așadar, colonelului Urban nu i-a mai rămas alta decât că și cea măsură salutară să o ia numai pe răspunderea sa; prin urmare a și înrolat 700 de voluntari, mai departe nici chiar dorința sa de a forma în regiment alte două batalioane, al 4-lea și al 5-lea, nu a fost în stare de a o realiza din lipsa armelor și a banilor. 10 mii de vânători în partea septentrională și alte 10 mii în cea meridională a Transilvaniei, adăose la regimentele de linie și la cele confiniere, ar fi dat companiei de război în Transilvania cu totul altă față; cruzimi și devastări s-ar fi întâmplat mult mai puțin; pacificarea era să urmeze mult mai curând, și ajutorul rusesc era să fie cu totul de prisos. Dară cu trei generali bolnavi, cu alți doi către care baronul Puchner nu avea nicio încredere, cum era să se înțeleagă Urban, și cine să nu-și piardă potența!

În 19 septembrie vicecolonelul iese de la Năsăud numai cu 1000 de feciori și cu trei tunuri până la comuna Mocod, de unde provoca pe colonelul unguresc Carol Dobay ca să se retragă cu trupele sale de la Dej, unde ieșise de la Cluj în contra românilor, că de nu el îi va lovi. Dobay s-a și retras.

Faimoșii secui Berzenczey, Palfy și alți deputați secuiești își dăduseră mai de înaintă cuvântul lor de onoare în dieta din Pesta că ei vor fi în stare de a scoate pe câmpul de bătaie în orice timp 100 (sută) de mii de secui bine armați prin care să extermină pe români și pe sârbi. Văzând Urban că în vecina secuime se iau în adevăr măsurile cele mai energice de armare și vărsare de sânge, se decise a ieși din ținutul regimentului mai aproape spre secuime și așa în 14 octombrie veni la Reghin, însă numai cu două batalioane de grăniceri, cu două tunulețe și ceva călărime, precum

recunoaște chiar și Kovari... În 16 octombrie se ținut faimoasa adunare fatală a secuilor la comuna Luteni (Agyagfalva) sub președenția comitelui Emeric Miko, trimis înadins de către guvernul din Cluj și de baronul Vay. Se adunaseră ca vreo 30 de mii, mare parte armați. De față erau și coloneii regimentelor grănicerești secuiești, Francisc Dorschner (neamț) și Alexandru Sombori. La provocarea furioasă a lui berzenczey se decide în contra câtorva oameni moderați ca secuii să se declare de „gărzi naționale”, să-și aleagă comandanți și să plece îndată asupra românilor. Aceasta s-a și întâmplat a treia zi, adică în ziua din care e dată proclamația lui Puchner. Comandant fu ales Sombori căruia i se dădă coloneii Dorschner, Dobay, Donath, Betzmann (neamț, nevastă-sa săsoaică din Brașov), comitele Dionisiu Lazăr, iar de tazăurar, comitele I. Bethlen. 10 mii armați cu puști cu baionete, poate alți atâția cu lănci, plecară în patru coloane mari, ceilalți bătrâni se duseră pe la casele lor. Peste tot pe unde au trecut acele coloane au lăsat urmele devastării și ale satelor arse. Aflându-se pe drum, le veniră 4 maji (cântare) cu iarbă (praf de pușcă), cum și altă muniție.

Din acele patru coloane, o parte comandată de comitele Dionisiu Kalnoki fu bătută rău de maiorul Kleiser de la regimentul Sivkovich în 25 octombrie la comuna Siarosiu. Trupa secuiască a lui Dionisiu Lazăr bătă pe prefectul Micasiu la Iernut și-l goni până la Luduș. Comunei Iernut (Radnoth) îi dădă foc și uciseră 20 de români. La Șaula, Cipău, Ogra încă au dat foc și au ucis 43 români, apoi baronul Georgie Apor mai spânzura pe 26. Grosul trupei secuiești comandat de Dorschner și Beczman, până ieri camarazi și colegi ai lui Urban, apuca drept în contra acestuia, care așteptase în deșert ca să ajungă generalul Wardener cu brigada sa în ajutor, căci în loc de alte trupe regulate îi veniră numai 580 ostași sub comanda căpitanului Rosner și câteva sute de lăncieri de prin ținuturile vecine, armați ca vai de ei. În 21 octombrie trupele inamice se aflau față în față la comuna Sântioana (Vajda St. Ivan) aproape de Reghin și, adică: 1300 ostași de grăniceri și de linie alătura cu ei lăncierii, sub comanda lui Urban; cel puțin 10 mii secuie bine armați, în partea cealaltă. Rezultatul bătăliei era de prevăzut. După cele dintâi împușcături trase în carne, parte mare a lăncierilor a lua la fugă spre un batalion de grăniceri, pe care în loc să-i fie de ajutor, îl aduseră în cea mai mare dezordine. Nu vă mirați de aceasta; curat așa o pățiră mai târziu lăncierii secuie la Târgu-Mureș, cum auziră bombănitul tunurilor, o luară la fugă în toate părțile. Cu toate acestea, bătălia la Sântioana ținut de la ora 1 până pe înserate. Urban pierdu 36 feciori morți și doi ofițeri, locotenenții Honig și Kalivoda, și așa se retrase de la Reghin fără ca să fie persecutat. Secuie, încurașă de Berzenczey, dădă foc orașului, prădădă și omorădă pe toți câți le cădă la mână, iar pe 17 ostași rămași în spital îi măcelăriră ca orice sălbatici din America. Secuie mai dădă flăcărilor, iaca așa, din chiar senin, încă și comunele Mirasteu, Archiud, Biserica Albă, Grebeniș. Orice disciplină dispăruseră dintre ei. Urmarea fu că bătălia de la Târgu-Mureș din 5 noiembrie o pierdură în mod atât de rușinos încât dacă generalul Gedeon ar fi dezvoltat numai ceva energie, mai măreț și baronul Puchner asemenea, secuie ar fi rămas pe pace în munții lor. În loc de aceste, însă baronul

Puchner zise către comitetul românesc care în 19 noiembrie mersese la dânsul în corpore ca să-i gratuleze: „Țara este pacificată, afară numai de Trei-Scaune, pe care le voi pacifica eu. Vă recomand ca să dezarmați pe popor și să nu mai suferiți niciun fel de cruzime”.

„Vom dezarma Excelență. Cruzimi n-am suferit niciodată, ne-am silit să le evităm din rășputeri, dar cruzimile insurgenților produc represalii”, observa Barițiu.

„Represalii? Așa? Bine. Așadar, jumătate tunurile mele am să le întorc asupra d-voastră, și jumătate asupra rebelilor. Ați înțeles?”

Cu această rezoluție ieșirăm de la septuagenarul bolnav, care și în acea zi abia se ridica din așternut. S-a înșelat bietul bătrân, amar s-a înșelat. El a ascultat de oameni ca Fronius, ca Bedeus și că secretarul său Florian Glanz, inamici jurați ai românilor, a pierdut Transilvania și toată reputația sa și a celorlalți generali, dintre care Gedeon și Pfersman au fost trași mai târziu în cercetare aspră, ceilalți au fost pensionați.

După ce generalul Wardener a venit în ajutorul lui Urban cu 2420 ostășime regulată și cu 5 tunuri, s-a decis ca să ecupe capitala țării, adică Clujul, ceea ce s-a și întâmplat în 17 noiembrie cu neașteptată ușurime, pentru că insurgenții maghiari după două loviri scurte o luară la fugă spre Ungaria. Cele două batalioane ale regimentului II au luat parte activă la toate operațiunile câte s-au întâmplat pe linia dintre Năsăud și Cluj.

Puține zile după ocuparea Clujului, un corp de insurgenți comandați de Nicolae Catona și de comitele Alexandru Teleki, lovi de la Baia-Mare drept la Dej cu 14 mii de armați și cu 16 tunuri. Urban le-a ieșit înainte în 24 noiembrie și bătându-i i-a gonit până la Șomcuta, în drum însă a dat numai peste sate arse și ruine fumegătoare, pentru că acei doi boieri, ambii viță de români renegați, încă avuseră pasiunea satanică de a omori și a da foc ori pe unde trecea. La bătălia aceasta luară și cele două batalioane parte activă. Insurgenții pierdură 100 morți, câteva care cu muniție și cu victualii. De la cei împărătești rămaseră morți căpitanul Lambert, un sergent-major și 2 soldați, 7 inși răniți și 16 cai împușcați.

Urban decisese a scoate pe Katona și pe Teleki încă și din Baia-Mare, dar generalul Wardener a interzis orice operațiune ulterioară spre Ungaria, și în loc de a se folosi repede și cu toată energia de victoriile câștigate până aicea, făcu ca trupele să piardă în Cluj și prin împrejur trei săptămâni ireparabile până când insurgenților ardeleni le veni în ajutor de la Ungaria un corp numeros sub comanda renumitului general polon Iosif Bem. Într-aceea secuii se răsculaseră din nou, omorând și devastând bărbătește, mai ales în părțile Brașovului. Acum chemară iute de la Cluj pe generalul Schuster cu una parte de trupe în ajutor la Brașov. Așa la Cluj mai rămaseră numai 3800 pedestrime, 410 călărime și 13 tunuri. Un batalion românesc era în garnizoană la Dej, vreo două companii de linie la Turda, altele la Aiud. Lângă acele trupe comandară pe un ger înfricoșat, în lipsă totală de muniție și arme, pe trei prefecți cu lăncierii lor la Huedin. Tot măsuri întârziate. Și apoi ce

este mai memorabil pentru românii ardeleni, în acea oaste a lui Bem era cel puțin două batalioane de români din Ungaria, între lăncieri asemenea mulțime de români ungureni. La partea românească a oastei lui Bem, episcopul Vasile de la Oradea dăduse și doi capelani, pe Munteanu și pe Cristianu. Față cu trupele împărătești, Bem avea sub comanda sa 11600 pedestrime regulată, 1318 călărime și 28 de tunuri, peste acestea și lăncieri din Ungaria. Așadar, Kovari înșira lucruri de fantezie când zice că Wardener avuse la Ciucea 93 companii de pedestrime, 15 escadroane și 37 tunuri. În țara întreagă erau atâtea, niciodată însă concentrate la un loc și cu atât mai puțin în zilele de bătălie de la Huedin și Ciucea (18 și 19 decembrie), care tocmai pentru aceea s-a și pierdut, după care trupele împărătești au fost scoase nu numai din Cluj, ci din toată partea septentrională a Transilvaniei până în Bucovina, iar generalul Wardener înfrânt de supărare și rușine, muri lovit de apoplexie. Acum începură să cunoască și la Sibiu că țara nu era pacificată. Iarăși prea târziu. După alte trei săptămâni Bem ajunse chiar la Sibiu.

Într-aceea colonelul Urban se strecura cu trupa sa cea mică până la Bistrița printre inamici, zi și noapte, pe un ger de 20 de grade, fără victualii și cu soldații rău îmbrăcați. În acea retragere una parte de trupă se lovi cu insurgenții în comuna Căpâlna. Când au ajuns la Bistrița, mai avea sub comanda sa batalioanele 1 și 2 de la regimentul de linie Carol Ferdinand, mai toți români, foarte bravi, cele două batalioane ale sale de grăniceri, dar reduse numai la 4 companii, pentru că după ce ungurii au dat foc Năsăudului și altor comune, feciorii s-au cerut pe la casele lor, două companii de cordon de la Bucovina, un escadron călărime, cu totul numai 1680 pedestrii, 125 călăreți și 7 tunuri. Nu mai era vorba de a da piept cu Bem. Așa Urban după unele loviri mai ușoare s-a retras în Bucovina până la Câmpulung unde a stat în neactivitate vreo cinci săptămâni, așteptând în deșert ajutor de la generalul Malkovsky. În fine, colonelul Urban... s-a decis a lovi numai cu mica sa oaste pe trupele maghiare ce țineau ocupat districtul regimentului său. Această expediție întreprinsă numai cu 6 companii de linie și cu două de grăniceri (cele postate la Tihuța) în 5 februarie a ieșit foarte bine. După un marș de zi și noapte de 20 de ore, printre munți neumblați și strâmtori foarte periculoase, înnotând oastea în nea uneori până la brâu, a doua zi dis-dimineața ajunseră la comuna Mureșeni, unde ridicară, cum am zice din așternut, pe maiorul Kofler cu 11 ofițeri ungurești și cu un medic și duseră în captivitate trei companii de linie de la regimentul Alexandru, câțiva husari și tunari, una flamură, două tunuri, două care cu muniție, 74 cai și toate armele. În aceleași momente, celelalte trupe ungurești asediate în apropiere alergară repede la ai lor în ajutor, dar trupele lui Urban le bătu și se luau pe fugă.

După această expediție măiastră se decise, în fine, și generalul Malkovsky ca să trimită lui Urban ajutor spre a reîntra în Transilvania. În bătăliile de la Baiersdorf (Kiraly-Nemethi) și de la Măgheruș insurgenții fură bătuți rău, colonelul Riczo împușcat, 3 ofițeri și 150 soldați căzuți în captivitate, ceilalți goniți până la Dej și la Cluj. Atunci Malkovsky auzind că Bem le vine în ajutor

cu toată puterea sa, în loc de a veni și el lui Urban în ajutor, mai vârtos îi comanda să se retragă iarăși spre Bucovina! El s-a retras după atâtea operațiuni fericite, însă cu inima înfrântă de durere amară, până la Câmpulung și Vama, după aceea atât el cât și o mulțime de feciori au căzut în tifos, care a fost rezultatul calamităților venite asupra lor, cu ger extraordinar, lipsă de veșminte și de mâncare, în fine tortura sufletească din cauza gravelor erori comise de comanda generală de la Sibiu, cum și de cea din Galiția. Așa toate operațiunile ulterioare din partea regimentului II s-au curmat până în iunie, când au reintrat oștile confederale rusești și austriece, atunci însă comanda regimentului trecuse de la Urban la vicecolonelul Springinsfeld. La ce puncte, în care bătălii au intrat batalioanele regimentului al II-lea, românesc, în acțiune, pe cât a durat campania din vara 1849, nu mai suntem în stare să descriem în mod demn de credință, prin urmare aici rămâne lacuna, pe care o vor îndeplini alții. Atâta este știut, că acea parte de trupe austriece care ieșise în februarie a doua oară în Bucovina, în 17 iunie s-au alăturat la Vatra-Dornei lângă corpul de armată al împăratului Rusiei, comandat de generalul Grotenhjelm, care a intrat pe la Bistrița în Transilvania. În acea parte a țării au fost cu adevărat câteva bătălii între zilele din 20 iunie și până în 26 iulie, însă ușoare, pentru că insurgenții comandați de secuiul Iosif Dobai, de Sam. Inczedi, com. Dion. Lazar, Damaskin, Sarosi, Kalnoki, etc, unde au ținut mai mult în munți la Mureșeni și la Ilva, au fost trei ore, iar în alte cazuri după câteva pușcături de tunuri și descărcături de puști au luat-o la fugă; anume fuga lor din 26 iulie de la Târgu-Mureș o numește chiar Kovari că a fost fără pereche.

În zilele din urmă Urban se necăjise rău pe grănicerii săi; acel necaz a semănat foarte mult cu al unor tați de familie, care după ce au mulțime de neplăceri cu lumea din afară, apoi își descarcă mânia acasă pe ai săi. De ar fi fost el colonel la secui, atunci să-l fi văzut. Urban are să mulțumească renumele său românilor. Să nu uităm că batalioanele care au ajuns sub comanda lui de la regimentele de linie, anume Carol-Ferdinand și Leiningen, încă au fost mai toate românești din cauză că maghiarii din acele regimente fugiseră la insurgenți. Apoi, însuși Urban a fost acela care a admirat virtuțile militare ale acelor trupe și el însuși își publica scrisoarea sa de cea mai mare laudă pentru batalioanele de la Carol-Ferdinand, adresată maiorului Wieser. Iată limbajul adevărat ostășesc:

„Carol Ferdinandienii sunt oamenii dracului; ei merg ca diavoli”. Acele trupe făcuseră într-un singur marș de la Dorna-Candreni până la Mureșeni șapte miliare nemțești. Dar batalionul Urraca la Sibiu! În momentele supreme bătrânul Puchner văzându-se necesitat a băga și rezerva în foc, „Meine Grenadire vorwärts” a comandat, și liniile ungurești fuseră sparte, bătălia din 21 ianuarie câștigată. Niciun comandant împărătesc nu a pățit rușine cu trupe românești, au pățit însă trupele nu odată din cauza unor comandanți năuci.

Anul 1851 aduse desființarea întregii instituții de miliție confiniară în Transilvania și prefacerea respectivelor trupe în regimente de linie. Acel eveniment a lovit în modul cel mai dureros nu numai populația românească militarizată în secolul trecut, ci și pe toți locuitorii de naționalitate română din Transilvania. Românii, adică, s-au simțit insultați, nu prin actul desființării, ci prin modul cu care și timpul în care s-a întâmplat, adică dintr-odată cu miliția confiniară a secuilor. Românii combătuseră pentru monarhie și integritatea monarhiei, secuii în contra dinastiei Habsburg și spre a dezmembra monarhia. Secuilor li se luaseră armele ca spre pedeapsă și infamie, dar pentru ce se dezarmară și românii? Răposatul patrician din Sibiu, baronul Bedeus, pe cât timp petrecuse și el trei luni refugiat la București dinaintea gloanțelor de care au căzut Benigni și parohul Aug. Roth, elaborase un memoriu politic în chestiunea Transilvaniei, în care dânsul da cabinetului din Viena mai multe consilieri relativ la organizarea acestei țări, unele bune, altele nespuse de periculoase și, iarăși, altele ce respiră ură națională cumplită. În acel memoriu Bedeus cerea ca instituția miliției confiniare să se desființeze cu totul și armele să se ia atât de la militarii secu, cât și de la români. Încât pentru grănicerii români, Bedeus afla că ei în decursul războiului civil nu ar fi corespuns așteptărilor, că nu s-ar fi bătut bine, că la ei s-ar fi arătat mare lipsă de disciplină (firește după ce capetele cele seci și amețite de la Sibiu îi amețiseră și pe ei și demoralizase pe toate trupele); dar tocmai să nu fi arătat acele defecte, este foarte necesar ca pe viitor să se ia armele din mâinile românilor, căci se poate întâmpla ușor, ca precum astăzi au războit secuii și aristocrații maghiari, mai curând sau mai târziu să se răscoale și valahii, precum s-au mai răsculat și în zilele împăratului Iosif al II-lea și să se încerce a restaura Imperiul Daciei, etc. Alături cu Bedeus au mai dat și alții tot asemenea consilieri curții imperiale, care i-a și ascultat.

Consiliul lui Bedeus și al complicilor săi ar fi avut sens și ar fi fost onest numai arunci când ei ar fi zis împăratului: Majestate! Invaziei turcești nu mai sunt, ciuma nu mai este, securitatea publică este susținută de corpul jandarmilor, nu e cu drept ca numai o parte de români și de secu să fie supuși la greutatea purtării armelor. Introduceți conscripția, serviciul tuturor în armată.

Se pare că cabinetul din Viena observase prea bine profunda rană ce s-a înfipt în inimele românilor, de aceea în câteva decrete și ordine de zi se încerca să îndulcească amarele pilule cu fraze de laudă și ceva recunoștință. Românii le citeau și tăceau, pentru că și de ar fi vrut să vorbească, legea marțială nu-i suferea. Un articol anonim trimis gazetei în această cauză de către Dr. P. V. a rămas conservat până în ziua de astăzi numai în manuscris. Mai sunt mulți români care n-au uitat insulta din 1851 nici până în ziua de astăzi și cred că nu o vor uita în tot restul vieții lor. De aici încolo populația își văzu de calamitățile sale și de regularizarea averilor ce posedau regimentele, atât în opșii întinse, cât și în capital.

În anul 1851 vedem comanda regimentului strămutată din Transilvania în Ungaria la Debrețin... În 1852 comanda e strămutată la Klagenfurth. În acea capitală a ducatului Carinției s-a

întâmplat în 20 mai al aceluiași an solemnitatea memorabilă, când Majestatea sa supremul duce al armatei, a dat acestui regiment o medalie de aur spre a fi legată la drapelul batalionului 1 în memoria constanței sale fidelități și a suferințelor din 1848/1849. Cei 24 feciori rămași din acei ani la batalion fuseră numiți custozi ai stindardului. Cu acea ocazie, generalul Kelner, adjutantul general al Majestății sale, purta toate șpesele solemnității, iar șampania la masa cea strălucită ce s-a dat în onoarea zilei, a fost trimisă din celariile împărătești. Pe atunci colonel al regimentului era Ștefan de Mesko.

În anul 1853 aflăm acest regiment în Italia la Udine, la Treviso și la concentrația cea mare de la Martigniac, Fagania și St. Daniele (În anul 1916-18 în războiul mondial au luptat din nou pe acele locuri fii, tot așa, de vrednici strămoșii lor grăniceri ai regimentului II din Năsăud).

Pe timpul războiului oriental regimentul acesta fu trimis alături cu alte trupe de ocupație în Muntenia., unde în octombrie 1854 îl vedem în Oltenia, dislocat între Craiova, Râmnic, Drăgășani, etc. În acele localități stete el în garnizoană până în august 1855, de unde, apoi, în septembrie reîntra prin Pasul Turnu-Roșu în Transilvania și trecând pe la Sibiu înainte, ajunse în garnizoana din Alba-Iulia.

În zilele noastre este fapta istorică adevărată pe deplin, că cabinetul austriac participase la evenimentele orientale din acei ani cu scopul pronunțat ca să ocupe țările românești miltărește și nici să le mai lase din mână. De o parte, însă moldavo-românii au aflat de acest plan și au lucrat pe la cabinetele celelalte din răspuțeri în contra realizării lui; pentru că dacă românii s-au apărat la toate ocaziile de rusificare, cu atât mai fierbinte erau ei determinați a se apăra de germanizare și de potestatea absolută austriacă; de altă parte iarăși unele regimente de invazie se comiteau mulțime de brutalități și cruzimi, bătaii cumplite, omoruri, incendii, prădări, purtări brutale a unor ofițeri. Din acestea, ură cea mare ce colcăia pe atunci în piepturile românilor.

Regimentul nr. 50 a făcut din excepții cele mai laudabile. Pe cât a stat acel regiment în România, feciorii ca și mai mulți ofițeri s-au purtat de model, de aceea au și fost primiți bine de către populație, care nu avea a se plânge de excesele și brutalitățile soldățești, cum s-a întâmplat de exemplu în București, Ploiești, Focșani, Iași și pe aiurea, despre care, mai târziu, însuși monarhul aflându-se în Cernăuți, a primit informații de cele mai neplăcute, atât de la Grigore Ghica Vodă, cât și chiar de la unii funcționari ai agenției din Iași.

În anul 1859 acest regiment, deși comandat a merge în Italia, nu apuca să ia parte activă la campania italiană, din cauza repeziciunii cu care s-a purtat războiul acela.

Deși prefăcut în 1851 din confinariu în regiment de linie cu numele Thurn et taxis nr. 50, el însă nu a putut să uite că făcea serviciul patriei și tronului de 100 de ani. În anul 1863 regimentul avu iarăși una din acele sărbători care au făcut totdeauna epoca în viața legiunilor. Aceea fu

aniversarea sa seculară serbată în memoria primei sale întemeieri și formațiuni din anul 1763. Solemnitatea fu înălțată încă și prin împărțirea de drapele noi în locul celor vechi de 100 de ani, rupte și sparte de mulțimea gloanțelor câte au trecut prin ele. Comanda regimentului era în stațiune la Ceneda, în provincia Veneției, cu batalionul 1 și 2. Sărbătoarea seculară și solemnitatea sfințirii drapelelor s-a întâmplat la Ceneda în 20 august 1863 cu adevărată pompă. Matrinely (neșele) drapelelor au fost Majestatea sa împărăteasa și înălțimea sa arhiducesa Sofia, mama împăratului. Împărăteasa trimise în locul său pe doamna comitesă Hunyadi, născută comitesa Buol-Schauenstein. Colonelul regimentului era bravul și amabilul bărbat Schwaiger, care apoi a picat la Custozza în 1866. Drapelele fusese consacrate de către episcopul de la Ceneda și de preotul românesc al regimentului, anume Bocșia. Profesorul italian Marinelli compuse în limba germană o odă sublimă în onoarea regimentului. Sărbătoarea aceasta, pe lângă caracterul său stric militar, avu și altul național. Drapelele s-au sfințit și după ritul oriental, către ostași s-au ținut cuvântări românești, pentru 60 de feciori se procuraseră costume românești din Transilvania, în care dâșii jucară „Călușarul”, spre marea plăcere a corpului ofițerilor și a tuturor celorlalți oaspeți. În fine, ostașii de bucuria ce o simțeau, ridicară pe generalul Mesko, fost înainte comandant al regimentului, și pe colonelul de atunci Schwaiger, și-i purtară pe umerii lor. În tot timpul solemnității, al petrecerii și ospătării, capela regimentului a executat, între altele, și piese naționale.

Pentru comunele regimentului aniversarea s-a serbat în 18 iunie, iar în comuna Salva serviciul dumnezeiesc se executa pe locul unde repausa țărâna sârmanului Todoran și a soților săi. El fusese sfârâmat pe roată pentru că în inocenta sa neștiință agitase în contra militarizării, mai vârtos din cauza că precum zicea el: „De ce ne jură că ne vom bate pe uscat și pe mare (formula jurământului), că la noi nu este mare, și nemții ne-au zis că luăm arme numai ca plăieși (grăniceri, confiniari), ca să apărăm hotarele de turci, de hoți și de ciumă. Convingerea lui Todoran, a soțului său Pop și a celorlați vreo 19 inși, care au suferit moartea pentru rezistența lor, a fost că ei fac bine, căci consiliul războinic ar fi înșelat pe popor. Anume Atanasie Todoran a mers la moarte cu atâta curaj, încât după ce l-au tras hoherii pe roată, el încă tot mai striga: „Oameni buni, eu mor, dar voi să nu vă dați”. Ce suflet de Regulus în acel țăran! Umbra ta, Todorane, să învețe pe toți dacoromânii a cunoaște ce este constanța și perseverența și ce semnifică să aibă cineva caracterul în orice poziție socială s-ar afla. Todoran atâta pricepuse, el însă avea foarte mare dreptate, adică zicea ofițerilor instructori veniți de la regimente de linie: „Nu ne purtați cu minciuna, nu vorbiți cu două limbi, spuneți-ne curat, ce vreți să faceți din noi, ostași de linie sau numai plăieși, cum au fost și mai de demult”

Al patrulea batalion a serbat aniversarea seculară tot la 20 august în Alba-Iulia, cu solemnitatea ce părea a rivaliza cu cea de la Ceneda.

În anul 1866 regimentul nr. 50 sta în martie pe la Rovigo, iar în aprilie trecu la Verona și în mai la St. Bonifacio, unde veni ordonanța că are să fie întregit și pus în stare de a intra în acțiune războinică. Între acestea războiul se declara. Așa regimentul nr. 50 încă fu înaintat în 22 iunie spre câmpiile destinate a se îngrășa din nou cu sânge omenesc. În acea zi trupele ajunseră la St. Michaela aproape de Verona, unde steteră noaptea între arii semănați cu păpușoi. În următoare zi, seara pe la 10 jumătate, veniră la Castel-Nuovo pe o căldură africană înecătoare.

24 iunie, ziua bătăliei celei mari, a fost pentru regimentul nostru una din cele mai glorioase, deși gloria se cumpără foarte scump. Trupele mănecară în faptul zilei spre a intra în acțiune. De la St. Giorgio până la Corte mersul a fost foarte încet, de aici însă înaintară în marș de asalt. Pe ora 6 jumate şuiera plimul glonț de tun italian pe deasupra regimentului. Bătălia cea mai cruntă ținu mai vârtos de la ora 8 dimineața până către ora 4 după amiază. Regimentul 50 înainta între lupta de asalturi continue până la Monte Veneto, care domina toată regiunea de prin împrejur. Între altele, companiile 3 și 4 făcură patru asalturi asupra pozițiilor luate de italieni, care ataca și totodată se apăra foarte bine. Anume, la Fontana batalionul 1 înainta prea tare prinn eroarea maiorului Kripel, care nu determinase „linia de foc”, fu respins până la Casa Busetta și adus în pericol de a-și pierde chiar și stindardul; aici însă s-a recules și întărit cu un detașament de vânători; îndată, apoi, în al patrulea asalt acupa Monte Veneto. Aceasta s-a întâmplat pe la ora 3, după aceea luptele parțiale mai ținură până după ora 7 seara. Peste noapte batalionul rămase în această poziție. Victoria câștigată la punctul acesta a costat multe vieți de oameni. Au căzut, adică morți, sau la momentul sau îndată după bătălie: colonelul regimentului Carol Schwaiger, cavaler al ordinului leopoldin, maiorii Fridericu Kripel și Frid., baron Schirding, ambii cavaleri ai coroanei de fier, căpitanul Ioan Staf decorat pentru merite, locoteneții primari, neuitatul George Pop în asaltul dat asupra unei baterii la Casa Brina, Carol Sutsa (Sucia), Casimir Jaroszyński, cum și locotenenții Eric Otto Th. Muller, Carol Frid. Beck și Carol Steinbuck, toți decorați cu crucea pentru merite și cu cea războinică. Dintre feciori de la sergentul major în jos au rămas morți, cum și mai greu răniți 450.

Dintre ofițeri au fost răniți mai greu și mai ușor căpitani Weilenbeck, Vladu, Minkievicz, Statkievits, Schuhmacher, locotenenții primari Glockner, Dwoezak, Wimmer, Popitianu, Nichita Ignat, locot. Bartl și Toth. Cauza acestor pierderi se explică din necurmatele asalturi date asupra diverselor puncte, pe care italienii le apară cu orice preț, precum și din împrejurarea că acest regiment să bată toată ziua în primele linii, nemâncat, nebăut, fără ca să fi fost mai schimbat cu alte trupe; iar la acestea se mai adăose și eroarea sus memorată comisă de nefericitul maior Kripel, care o plăti și el cu viața. Într-aceea autoritățile supreme consolară pe regiment pentru enormele sale pierderi cu victoria de la Custoza.

Cum se întinse teatrul bătăliei de la Verona până la Valeggio, a doua zi seara venind pe aici supremul comandant arhiducele Albrecht cu statul major pe ploaie mare și văzând pe câțiva ofițeri

de la regimentul acesta nr. 50, le zise: „Vă gratulez, vicecolonelul și regimentul, care în bătălia de ieri s-a purtat cu atâta bravură”. În acel moment apărură și locotenent-colonelul care, acum, comanda în locul colonelului căzut. Atunci arhiducele mai adăose: „Mă bucură că acest regiment brav a corespuns înaltelor mele așteptări pronunțate înainte de câteva zile”

Peste puține zile regimentul nr. 50 trecu de la Valegio la Casa Nuova, unde în 1 iulie iarăși veni arhiducele Albrecht în inspecție. Pe când ajunse la batalionul al 2-lea, care-l întâmpina cu vivate românești, înălțimea sa stete pe loc și adresându-se către corpul ofițerilor întrebă despre starea celor răniți, apoi iarăși mai pronunța cuvintele acestea: „Acest regiment s-a purtat cu foarte mare bravură. Pentru aceasta mă bucur din suflet. Regimentul acesta merită medalia de aur”.

Pentru ca să pricepem deplin cauza bucuriei arhiducelui și greutatea cuvintelor adresate acestui regiment, să mai aflăm că înălțimea sa s-a îngrijit ca oricare comandant serios în prezilele bătăliei, în 20 iunie vizitase la St. Bonifacio brigada numită a baronului Piret, din care făcea parte și regimentului nr. 50 și având împrejur de sine pe corpul întreg al ofițerilor brigăzii, se adresa către ei precum urmează: „Vă gratulez domnule general la o brigadă așa frumoasă. Domnia-ta ai aici un regiment care pentru fidelitatea și constanța sa purta medalia de aur la drapelul batalionului 1, care și este unicul decorat așa în toată armata. Eu sunt convins că în momentele decisive acest regiment eminent va fi tot așa de brav, precum au fost antecesorii săi”.

Ce satisfacție mai mare putea să aibă arhiducele decât că prezicerile și așteptările sale despre acest regiment s-au împlinit așa zicând, ad literam! Iaca, așa știu trata pe români acei comandanți care se înalță mai presus de orice preocupări și ura națională, și care în loc de a respinge, a dezgusta și demoraliza pe oameni, mai vârtos îi împintena ambiția și le înalță valoarea morală.

După ce veni știrea despre cesiunea Veneției, regimentul nr. 50 așa cum fusese înpuținat la Custozza, fu pornit spre Viena în contra prusacilor. În acel marș regimentul fu primit pe la diverse stațiuni cu mare bucurie și ospătat de către popor, deși noul colonel Penecke se opunea, se știe din ce cauză. Regimentul ajunse la Simering tocmai pe când se încheia armistițiul între Austria și Prusia, după care era să urmeze și pacea definitivă. Dar neștiindu-se dacă va putea urma și împăciuirea cu Italia, regimentul fu comandat iarăși acolo de unde venise.

Înainte însă de a pleca regimentul către Italia, emana prea înaltul ordin de zi din 19 iulie prin care Majestatea sa, pe lângă dispozițiunile luate în favoarea altor regimente care au combătut la Custozza, pe temeiul informațiilor și raporturilor ce-i veniseră pentru regimentul nr. 50 cu numele Baden, benevol a destina: Un Ordin Leopold, 5 de ale coroanei de fier, 11 cruci pentru merite, 3 medalii de aur pentru bravură, 13 medalii mari de argint și 11 tot mici de argint și tot pentru bravură. Celor aleși spre a fi decorați, câți se află în viață, Majestatea sa le înfipse cu mâna sa decorațiile în 25 iulie în prezența corpului al 5-lea de armată, scos în paradă pe terenul numit Auf der Schmelz.

În 26 septembrie aflându-se regimentul în stațiune la cetatea Lubiana corpul ofițerilor a dispus a se servi un parastas pentru repausul celor căzuți la Custozza, ofițeri și feciori, care s-a și executat cu solemnitate demnă de mărimea pierderilor regimentului. Între cazurile de moarte din bătălia cea mare de la Custozza au fost mai multe în adevăruri dramatice. Nouă ne sunt cunoscute de acelea numai trei, pe care ne-am ținut de păcat a nu le depune în această istorioară pentru posteritate.

Este probat prin experiența și recunoscut de știință că oamenii, de altmintrelea sănătoși, cel puțin după câte poate vede ochiul omenesc, chiar și afară de cazuri războinice, își presimt și prezic moartea lor, cu mai multe sau mai puține zile înainte. În evenimentele războinice se întâmplă uneori, că individul presimte cu una, cu două zile înainte că va cădea; în locul însă de a încerca să evite moartea, el mai vârtos a căuta, alergând orbește tot la punctele cele mai periculoase, ca și cum ar vrea să-și bată joc de moarte și să lucre în mânia ei. Din zilele noastre știm despre trei ofițeri de naționalitate română care au presimțit, dar au și căutat moartea. Unul din fiii lui Oprea Circa de la Cernat căutase moartea orbește la Veneția, în 1848, unde o și afla. Căpitanul Itu din regimentul I confinar românesc, adevărat ostaș, născut și crescut, în iarna anului 1849 își prezise moartea. Tocmai se încredințase cu o femeie de familie fruntașă din Brașov, în ziua bătăliei putea să exponeze substituirea sa prin altul. Nici vorbă. El ieși pe câmpul bătăliei dintre Brașov și Hărman unde, atins prin glonț de tun, rămase mort la moment. Locotenentele primar George Pop, bărbat asemenea de un curaj extraordinar, înainte cu o zi, și chiar dimineața în 24 iunie, prevăzu că va pica, și totuși nimic nu-l împiedica, ca în asalturile cele furioase de la Casa Brina, aproape de Contrata Pasquali să nu se expună orbește la grindina de gloanțe, căutând oareșicum să-și bată și el joc de ursită, până când, tocmai după amiază pe la orele 3, adică pe când armata italiană era mai de tot înfrântă, afla și el moartea ca un adevărat erou, în floarea vieții de 34 de ani. Amicul său de cruce spunea în scrisoarea sa adresată de la campagnola în 25 iunie d-lui Ioachim Murășianu, ca îndată la începutul bătăliei pe la ora 6 și 45, George își pusese la ureche o garoafă frumoasă și așa intra în foc. Aici s-a împlinit zicătoarea românească: „Nu-mi pasă, flori la ureche (sau flori în pălărie)”.

Alt caz de moarte dramatică. Nicolae Blebea, născut în Ilienii în districtul Făgărașului, comandant de pluton în compania a 14-a, văzând că la Casa-Valpezzone două batalioane italiene ocupaseră colinele, a fost cel dintâi care s-a decis să atace cu ceara sa pe acea trupă și așa deschise drumul pentru batalionul al treilea spre a face față asaltului, căci focurile soldaților de sub comanda sa aduseră pe italieni în atâta dezordine încât el cuteză a urca dealul și a-i ataca chiar în acea poziție a lor, dar vânătorii italieni atacă acum batalionul întreg. Atunci Blebea retrăgându-se își afla poziție bună într-o vale, de unde italienii voiau să-l scoată prin stratagemă; el însă iarăși arunca asupra lor cu un curaj temerar, dar fu lovit de un glonț în brațul drept. Acum Blebea se putea retrage, dar nu: „Înainte feciori!”. Al doilea glonț îl lovi în umărul drept care îl răsturnă la pământ.

După dureri înfricoșate Nicolae Blebea își dete sufletul, însă înainte de a expira, zide de câteva ori către ofițeri și camarazi gemând: „Mă bucur că mor moarte de erou pentru împăratul și patria mea!”.

Al treilea caz. Soldatul Ioan Moca, tot din a 14-a companie, născut în Dătesiu (com. Turdei), la ferosul asalt de la Casa Pasquali lua trei gloanțe în piept; atunci își desfăcu pieptul, arătă camarazilor săi rănilor sale strigând: „Să trăiască împăratul! Sunt mândru că am luat aceste răni pentru el, căci noi învingem și eu încă m-am bătut alături de voi”. Ultimele sale cuvinte fuseră: „Nu mai pot lupta, singura mea durere este aceasta!”. Zicând acestea, căzu mort.

Mai are acest eroism, acest sublim respect către jurământul sub drapel vreo trebuință de comentariu?!

Înflăcărutul patriotism al poporului italian, mândria sa națională, cultura sa superioară, aspirația seculară pentru independență și la unitatea politică a Italiei, energia și perseverența cu care națiunea mergea către scopul acesta, sunt tot atâtea calități ale italieilor, cunoscute în Europa; ele însă au fost și tot atâtea arme viguroase cu care poporul italian combătea dominația austriacă, nu numai în Italia superioară (Lombardo-Veneția) supusă imediat Austriei, ci și în celelalte provincii supuse dominației vreunui arhiduce austriac sau altui suveran, ori confederat cu Austria. De aici să judece oricine puterea de rezistență ce avea să întâmpine trupele austriece în Italia, mai vârtos de la 1848 încoace. Națiunea întreagă, cu puține excepții, era conspirată în contra regimului, fără ca să mai fie vorba de formalități, de secrete de ale conspiratorilor, ci se știa, pur și simplu, că cine este italian născut, trebuie să fie inamicul austrieilor, ca și al burbonilor. Încheierile de pace erau, într-adevăr, numai armistiții subscrise prin forța împrejurărilor, iar ca să fie observate, căci poporul nu voia să știe de nicio pace. Urmarea fu că trupele asediate în garnizoane trebuiau să stea gata, zi și noapte, de a trage arma că și în companie, în tot momentul, spre a se apăra. Mai vârtos, ofițerii erau supuși la pericole permanente. Până și în locurile publice, în teatru, pe piețele de exercițiu, încă și în unele biserici se aruncau printre dâșii petarde și bombe orsiniane. În mai multe cetăți era vai de acel italian care ar fi cutezat a se însoți cu austrieii fără permisiune prealabilă, și așa numai cu scopul de a se iniția în secretele armatei și ale regimului. Chiar preoții și episcopii care se presupunea că se au bine cu austrieii sau că sunt încrezuții regimului, erau văzuți foarte rău, urgisiți și persecutați. În armata italiană se dădeau medalii comemorative anume la cei care au participat la bătăliile avute pentru independența și unitatea Italiei; se împărțeau scripte, poezii, cântece, prin care ostașii erau provocați și încurajați pentru sublimul scop național.

Iată cu ce inamici avea a face trupele austriece, prin urmare și regimintele împărătești scoase din Transilvania și translocate în Italia. Tocmai pentru aceea însă cu atât mai mare preț trebuie să aibă în ochii noștri virtuțile militare ale acestor ostași transilvăneni, care fără să pună înaintea lor ca

de țintă liberarea patriei și libertatea națiunii, se bat eroic pentru cuvântul simplu, că au jurat să se bată orișunde își văd drapelul lor.

Marele principat al Transilvaniei, așa precum este el trunchiat de patru districte încorporate în anul 1861 la Ungaria, din populația sa de peste două milioane suflete concură la întregirea armatei imperiale de linie cu 7 regimente de pedestrime, 2 batalioane de vânători, 2 regimente de călărime (husari); peste acestea se mai recruta din Transilvania câte un număr anumit de feciori încă și la regimentul al 8-lea de artilerie, la corpul de jandarmi... Miliția teritorială (Honved, Landwehr) înființată și pentru Transilvania de trei ani încoace, încă se afla în ajunul formațiunei sale în două brigăzi.

Din acest conspect scurt se poate cunoaște că junimea transilvană are ocazii destule spre a îmbrățișa statutul militar și a se perfecționa în arta aceasta, întocmai ca și junimea celorlalte provincii ale Monarhiei și, dacă vreți, ca junimea din toate statele Europei. Exemplele antecesorilor încă le are înaintea sa. Curajul firesc nu poate să lipsească la niciunul, sub pedeapsa de a-și pierde dreptul la numele de român. Știu cu toții, că cel care se teme de moarte, va muri de frică. De altă parte, iarăși ne este cunoscut la toți, că în armata imperială în zilele noastre sunt vacante cel puțin pentru zece mii de ofițeri subalterni și până la căpitani, iar lipsa de subofițeri (sergent-majori, sergenți, caporali) încă este destul de simțită; prin urmare pentru tineri cărora le place activitatea și nobila artă a armelor, sunt deschise carierele de înaintare. Școli bune militare sunt chiar în sânul fiecărui regiment. Tratarea de astăzi diferă foarte mult de cea veche. Disciplina e severă cum trebuie să fie, dar indivizii brutali scad la număr pe an ce merge, iar cei care îți insultă naționalitatea și înjură cu „verfluchter Walach” au dispărut mai de tot insulte ca cea de la Arad cuprinsă în expresia „schlechtes Material” ieșită din gura unui venetic, încă au ajuns a se număra între rarități. Ofițeri străini veniți în armata austriacă din mai multe țări europene, iar mai vârtos din Germania cu miile, care treceau pe dinaintea fiilor patriei, s-au împuținat. Fiecare ofițer este obligat prin lege a învăța bine limba regimentului sau a se duce de la acela. Oamenii din regiunile superioare și supreme ale armatei au venit la cunoștință că fusese una din erorile capitale, pe când naționalitatea soldatului era ignorată, limba lui națională disprețuită, datinile sale religioase și naționale batjocorite cu tendința de a substitui lor pe altele. Astăzi bărbații cei mai înțelepți văd și pricep că pentru ajungerea scopului este foarte necesar, că pe lângă ce te provoci cu jurământul soldatului, la onoarea steagului, să faci, totodată, apel la simțul și ambiția lui națională, la exemplele luate din sânul poporului al cărui fiu este el, căci într-o armată poliglotă numai așa se poate deștepta și nutri adevărata rivalitate nobilă, iar nicidecum defăimând pe câte un popor, națiune, ginte și înălțând pe alta, nici favorizând mai mult pe unele decât pe altele. Și, în fine, lumea va vedea că bărbații de stat și comandanții de trupe se vor reîntoarce succesiv la cele mai multe maxime de stat ale împăratului Iosif al II-lea și ale

celor ieșiți din școala lui. Când Iosif al II-lea a scos mai întâi regimentele românești în contra turcilor, nu a stat un moment la îndoială a deștepta ambiția lor, declarând pe ostașii români de descendenți ai legiunilor romane, dându-le de simbol „Virtus Romana Rediviva”, asigurându-i că sub imperiul său va fi „Salva Romuli Parva Nepos”, și așa a făcut din ei eroi și a văzut minuni de bravură. În campaniile austro-franceze li s-au dat mai mulți ofițeri români și câțiva italieni, care au știut să le vorbească în limba lor și să le strige „Înainte feciori!”, iar rezultatele admirabile ale acestei tratări le văzurăm din extrasele protocolare publicate până în anul 1814. Și dacă colonelul Urban ar fi zis românilor în 1848: „Veniți feciori după mine, ca să vă învăț cum să vă prefaceți în germani sau în maghiari”, oare cu ce inimă și cu ce curaj s-ar fi mișcat ei din loc? Aici să răspundă purtarea batalionului I al regimentului al II-lea, documentată în această istorioară a noastră.

Distincția făcută regimentului acesta în anul 1852 prin darea medaliei de aur, pentru că feciorii batalionului I își aruncaseră la 1848 viața în șanț pentru imperiu și tron, că românii au fost un balsam vindecător turnat peste rănilor națiunii întregi. Sărbătoarea cea mare de la Ceneda Veneției în 1863 tocmai pentru că i se dete totodată caracterul național, a pregătit așa de bine pe feciori pentru ziua cea mare de la Custozza.

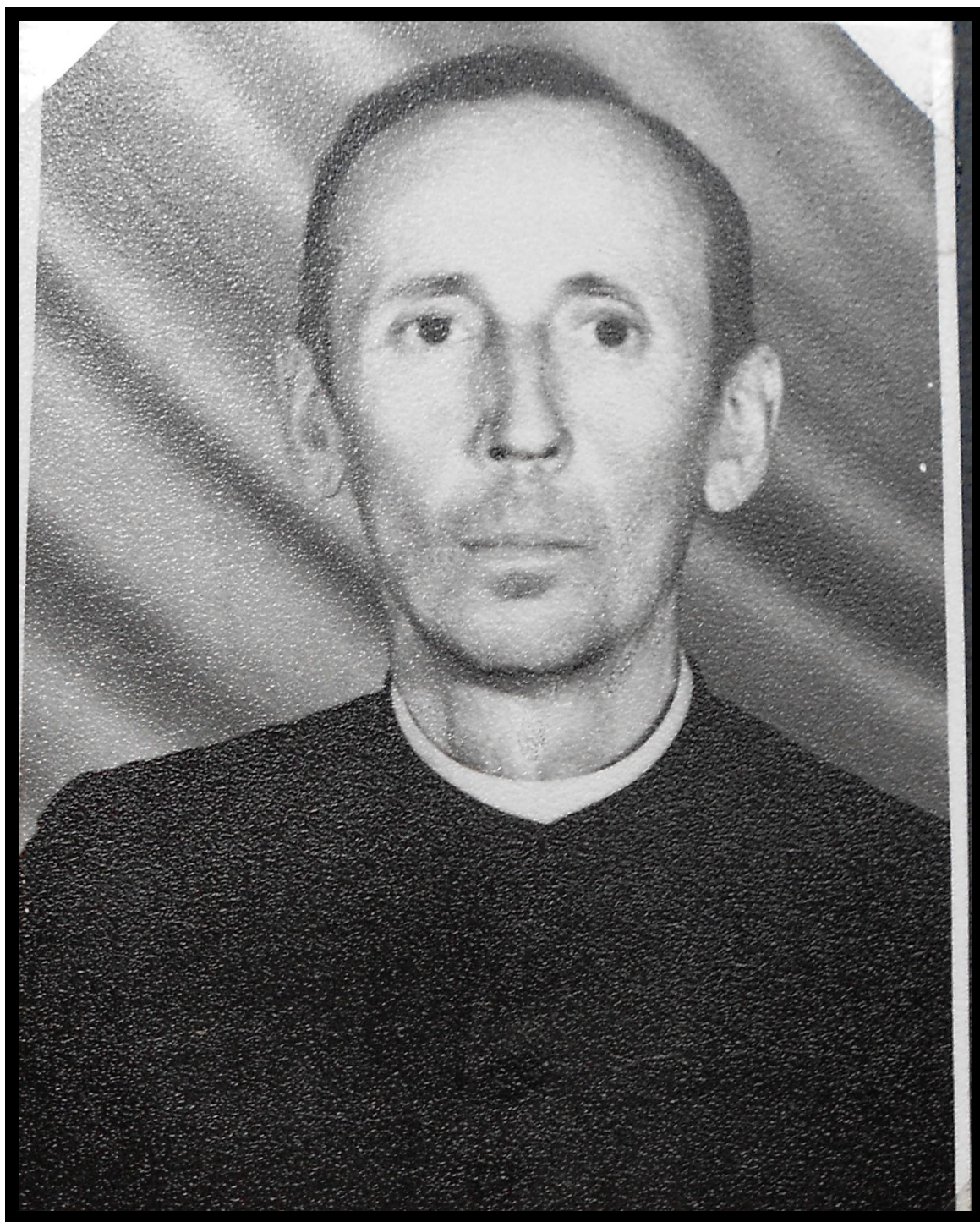
Din istoria regimentului al II-lea de militari români transilvăneni învățăm întocmai ca și din istoria altor regimente, că depinde foarte mult de la modul cu care este tratat poporul și ostașii ieșiți din trânsul, pentru ca să faci din ei cei mai buni ostași din lume. Cere de la ostașul român orice serviciu greu, pe care ai drept să-l ceri în proporția puterilor omenești, dar nu-l purta dezbrăcat, desculț și mai mort de foame, ca în iarna 1848/1849 ca la Magenta și la Soferino. Pedepsește-l dacă o merită, conform legilor, dar nu-l mai insulta, și cu atât mai puțin să cutezi a te atinge de onoarea lui națională, că-l doare și-l săgeată până la suflet. Înălți valoarea lui morală și sentimentul demnității omenești, dă-i educație în limba lui maternă, că această puțină osteneală nu te costă milioane. Fă-l să simtă ca pe cât timp el stă sub arme, părinții și toți cei de aproape ai lui, sunt apărați cu mâna tare și cu brațul înalt de impilările și spoliațiunile unor mici tirani de acasă, și peste tot, să nu mai sufere privilegii sub niciun titlu și niciun pretext; să înfrânezi orice atentat al unui popor de a încăleca peste celălalt. Așa tratat, soldatul român va fi întotdeauna în stare să-ți treacă prin foc și prin apă.

Sfârșit

DASCĂLII NOȘTRI

PROF. VIRGIL E. CIOCÂRLĂ

Preotul EMIL CIOCÂRLĂ

- Tatăl prof. VIRGIL E. CIOCÂRLĂ -

Profesorul Virgil E. Ciocârlă

FLORIN HODOROGA

Profesorul Virgil E. Ciocârlă, de specialitate profesor de matematică, grad didactic I din anul 1988, titularizat pe o catedră de matematică la Liceul Teoretic „Solomon Haliță”, începând cu 1 septembrie 1965, actualmente pensionar, s-a născut la 23 iunie 1942, în comuna Parva județul Bistrița-Năsăud din părinții Emil, preot ortodox (fost greco-catolic) în comuna Parva, și Maria, învățătoare.

În perioada 1949–1956 a urmat cursurile Școlii elementare mixte de 7 ani din Parva pe care a terminat-o printr-un examen de absolvire (1956).

Între anii 1956–1960 a urmat cursurile „Școlii Medii nr. 2” Năsăud, de 11 clase, pe care a absolvit-o în 1960 prin susținerea examenului de maturitate (bacalaureat).

Încă din timpul școlii medii (liceului) s-a remarcat înclinația elevului Virgil spre domeniul științelor exacte.

Iată ce scria, despre Virgil, fostul său coleg de clasă și bancă, scriitorul bistrițean Gavril Moldovan, membru al Uniunii Scriitorilor din România, într-un articol din ziarul *Răsunetul*, din 16–17 iunie 2012:

„Când privesc în urmă la frumoșii ani de liceu, fără să vreau îmi apare în față chipul colegului meu de clasă, Virgil Ciocârlă, un băiat cuminte și silitor, a cărui statornică trăsătură de caracter era generozitatea, buna creștere și voința de a se pregăti bine pentru viața ce ne aștepta. Îmi amintesc cum învățam împreună cu el și cu Rusu Toader (s.n. – alt coleg de clasă) la matematică, materie la care știam că Virgil excela. Învățam în trei pentru că ne îndemnam unul pe altul și ne explicam pe loc lucrurile (s.n. – noțiunile) ce nu le înțelegeam. În felul acesta, noțiuni ca schema lui Horner, „ $(a+b)(a-b)$ ” păreau mai ușor de suportat, mai ușor de învățat și reținut. M-am legat atunci de Virgil mai tare decât de alți colegi pentru că am văzut în el un model, un prieten bun, un om sincer și dezinteresat, așa cum de altfel era și Zagrai Sever, colegul meu de bancă. Abia mai târziu am aflat că amândoi erau fii de preoți, că viața lor de elev nu a fost prea ușoară dat fiind faptul că pe vremea aceea a anilor 1950–1960, a fi fiu de popă nu era deloc comod.

Un alt episod, din viața noastră de școală este legat de următorul fapt: sătui de mămăliga ce ne-o dădea la internat, noi, băieții am făcut o mică revoltă de grup, strigând în curtea școlii <Pâine, pâine!>. Noi râdeam însă de Virgil cum pomenea el cu patos cuvântul

pâine, mirându-ne și de faptul cum el, elevul cuminte al școlii, putea fi, la nevoie, și un bun răzvrătit”.

După absolvirea liceului, începând cu anul 1960, proaspătul absolvent Ciocârlă E. Virgil urmează cursurile Facultății de Matematică-Mecanică, secția Matematică, de 5 ani, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în anul 1965, fiind apoi repartizat pe o catedră de matematică la Liceul din Sângeorz-Băi.

În perioada 1974-1976 a fost recrutat în interesul învățământului de către Ministerul Învățământului să profeseze funcția de profesor de matematică la Liceul „Moulay – Idriss”, orașul Fès din Maroc, în urma *Protocolului* semnat la București la 4 iulie 1973, în cadrul cooperării între Ministerul Educației Naționale a Republicii Socialiste România (R.S.R.) și Ministerul Educației Naționale a Regatului Maroc.

În cadrul activităților desfășurate la Liceul „Mulay – Idriss” – Fès, profesorul Ciocârlă a avut rezultate deosebite (cunoscute și în țară de către Ministerul Învățământului din R.S.R.), fapt ce reiese și din rapoartele inspecțiilor efectuate la acest liceu. Ca exemplificare dăm spre lecturare cititorului *Raportul de Inspecție* din 11.02.1975, întocmit de inspectorul de matematică francez Fabrè, care consemnează:

„Monsieur Ciocârlă, professeur du second cycle, c’est bien adapté à cet enseignement. Son contact avec les élèves est facile. Il donne de bonnes habitudes de travail. Je lui fais entièrement confiance”

Reîntors în țară după terminarea contractului la catedră, prof. Ciocârlă, în calitate sa de profesor, în specialitatea matematică, a Liceului din Sângeorz-Băi a încercat și reușit în permanență să creeze un cadru favorabil predării disciplinei matematice în liceu, reușind realizarea de performanțe în însușirea acestei discipline. Organizează concursuri școlare, pregătește elevii pentru olimpiadele de matematică obținând rezultate foarte bune, având elevi participanți la olimpiadele de matematică – faza pe țară.

Profesorul Ciocârlă a colaborat, de asemenea, cu publicații de specialitate: „Gazeta Matematică”, unde a propus probleme sau a participat la sesiuni științifice, cum ar fi sesiunile științifice organizate la Năsăud în memoria matematicianului năsăudean, academicianul Grigore Moisil.

În anul 1995 profesorului Ciocârlă E. Virgil i-a fost conferită „Diploma Jubiliară a Gazetei Matematice din România” sub semnătura academicianului Nicolae Teodorescu.

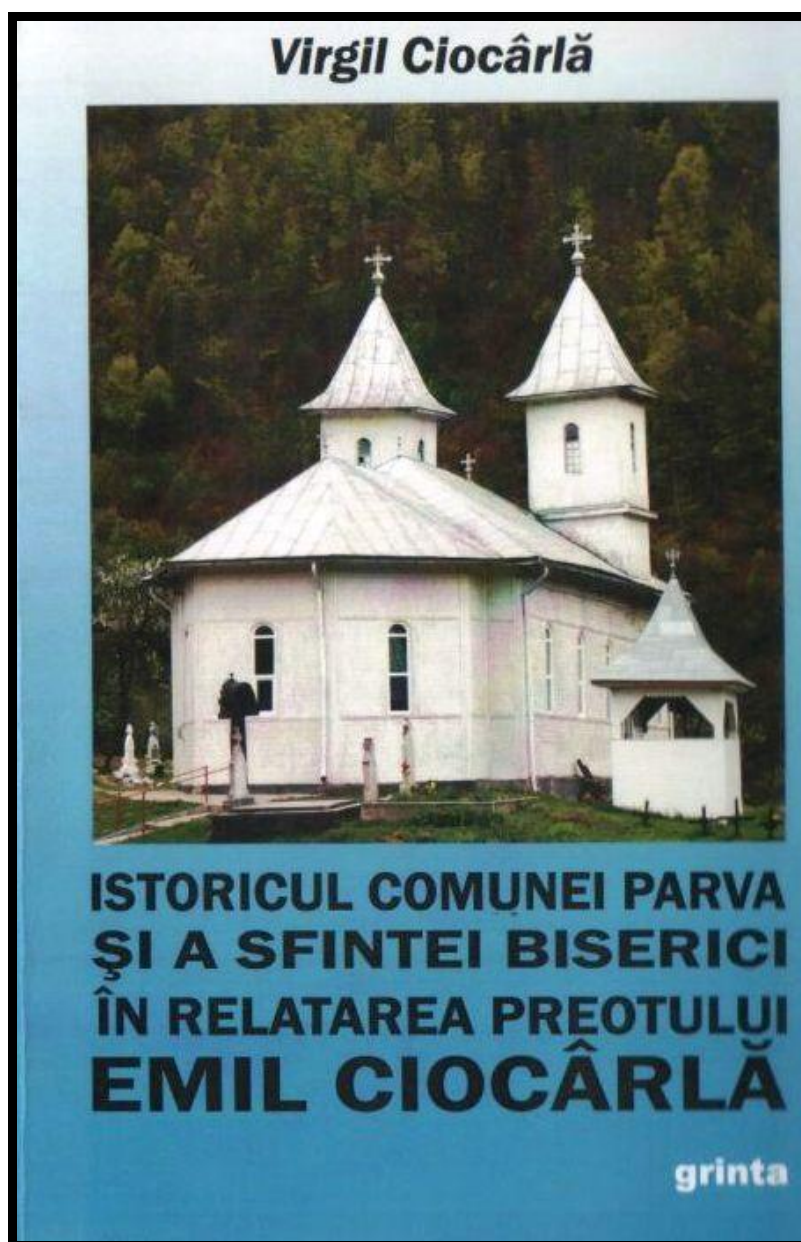
Profesorul Ciocârlă Virgil a publicat, pe lângă referatele și lecțiile deschise de la comisiile metodice, în „Anuarul Matematic al Societății de Științe Matematice din România” sub conducerea referenților științifici prof. univ. dr. Dumitru Acu – Universitatea din Sibiu și prof. univ. Dorin Andreica, Universitatea din Cluj-Napoca, o serie de articole, cum ar fi:

- „Anuarul Societății de Științe Matematice din România”, 1995, vol. I, articolul „Înmulțirea numerelor întregi”;
- „Anuarul Societății de Științe Matematice din România”, 1998 / 1999, vol. III, articolul „Discriminantul unei ecuații algebrice cu coeficienți în R ”;

- „Anuarul Societății de Științe Matematice din România”, 2002, vol. 6, articolul „Ecuatii diofantice liniare și rezolvarea unor ecuații trigonometrice”, etc.

Profesorul Ciocârlă a mai publicat următoarele cărți:

- 1) *„Istoricul comunei Parva și a Sfintei Biserici în relatarea preotului Emil Ciocârlă”.*

Despre această carte scriitorul bistrițean G. Moldovan spunea:

„Profesorul Ciocârlă și-a respectat părinții și a căutat să le cinstească memoria scriind o carte despre începutul bisericii ortodoxe din Parva unde slujea tatăl său, iar mama lui era învățătoare. A scos din umbra vremii lucruri ce se cunoșteau mai puțin despre tatăl său, care a fost un bun creștin și român și a ținut aprinsă flacăra credinței printre locuitori, fiind întemeietor de biserică”.

2) *„Dintre cele mai alese pricesne și colinde”*, selecție care cuprinde repertoriul său ca interpret de cântece religioase la bisericile din localitate.

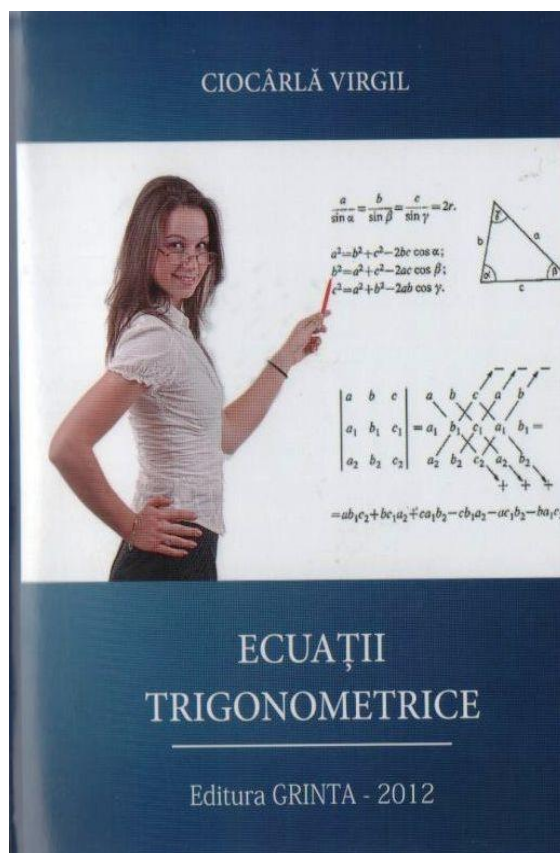
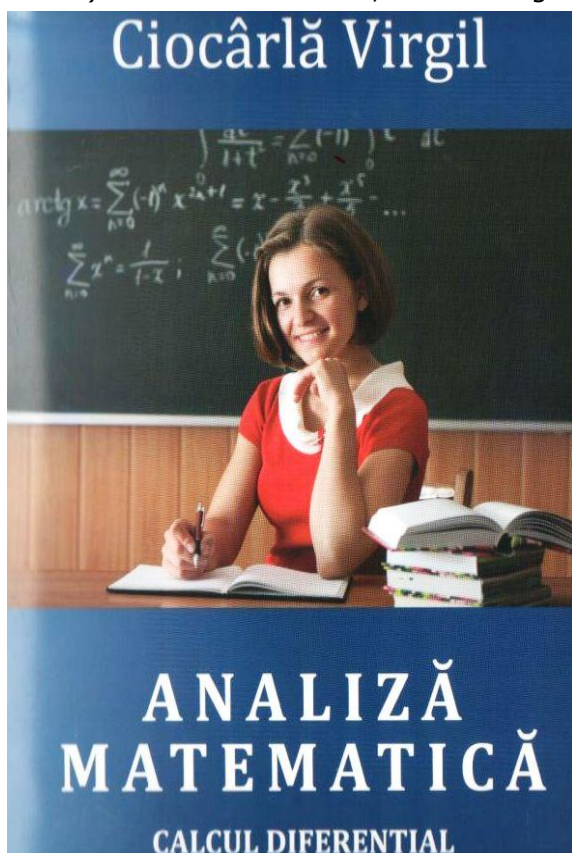
3) *„Correspondance de famille – memorii”*, lucrare scrisă în limba franceză, care prezintă activitatea profesorului Ciocârlă în perioada când a funcționat ca profesor pe o catedră

de matematică la Liceul „Mulay – Idriss” din Fès-Maroc, precum și activitățile care le-a desfășurat în cadrul „Asociației de înfrățire între orașele Sângeorz-Băi – Lausanne (Elveția)”, de după Revoluția din decembrie 1989. Cartea „Correspondance de famille” mai menționează și colaborarea prof. Ciocârlă, în calitate de corespondent voluntar al postului de televiziune TV-5 Europe, de limbă franceză, cu care a întreținut corespondență participând și la concursurile organizate de TV-5 Europe, câștigând concursul internațional de limbă franceză corect vorbită, din 05.02.1994, „La langue bien pendu”.

Ca urmare a interesului pe care prof. Ciocârlă îl purta postului de televiziune TV-5 Europe, conducerea postului de televiziune a luat decizia, ca în data de 25 aprilie 1993, să organizeze o zi special dedicată României, așa cum reiese și din nota informativă (reprodusă în carte) din 8 martie 1993, care spunea: „Votre courrier du 8 février a une nouvelle fois, retenu notre attention. C’est la raison pour laquelle TV-5 Europe a pris la décision d’organiser une journée roumaine le Dimanche 25 avril prochain (Anne-Claude de Mezières, Responsable des Publics et de l’audience)”.

Profesorul Ciocârlă a mai publicat cărțile de matematică:

- 1) Ecuații trigonometrice;
- 2) Analiză matematică, Calcul diferențial, Vol. I;
- 3) Analiză matematică, Calcul integral, Vol. II.

Profesorul Ciocârlă E. Virgil a fost unul dintre cei 28 membrii fondatori ai Societății „Ginta Latină” din Sângeorz-Băi, constituită în 05.02.1994, filială a Societății „Ginta Latină” din Iași, cu funcția în colegiul de conducere șef comisie-presă imagine, având ca președinte pe regretatul profesor Mute Nicolae.

Încă din primăvara anului 1994, filiala „Ginta Latină” din Sângeorz-Băi a început să acționeze în vederea stabilirii de legături cu frații noștri de peste Prut, la început cu comunitatea din Raionul Hâncești.

Luna septembrie 1994 a adus zonei Hâncești mari inundații, care au provocat localnicilor mari pagube materiale. În aceste momente, profesorul Ciocârlă a fost primul delegat al „Gintei Latine” din Sângeorz-Băi care a călcat pe pământul Basarabiei, aducând ajutoare materiale, alimente, manuale școlare, oferite satelor Dancu și Călmățui din Raionul Hâncești.

Ca membru al „Gintei Latine”, filiala Sângeorz-Băi, prof. Ciocârlă a făcut deplasări, ca delegat, în toamna anului 1995 la Nisiporeni, cu care ocazie a adus și predat manuale școlare (clsasele V-XII) la școlile din oraș. De asemenea, prof. Ciocârlă a mai fost delegatul „Gintei Latine”, filiala Sângeorz-Băi, la cea de-a VIII-a ediție a Simpozionului „Cultura Națională în Comunitățile Românești de peste Hotare” care s-a desfășurat în sediul „Gintei Latine” din Iași în zilele de 29-31 august 1997 cu plecarea în 31 august 1997 la Chișinău și participarea la festivitățile din Piața Marii Adunări Naționale din fața statuii Libertății, Bd. Independenței din Chișinău.

De asemenea, prof. Ciocârlă este membru al „Societății Culturale Astra-Despărțământul Năsăud”, filiala Sângeorz-Băi, participând la acțiunile „Astrei” desfășurate la Sângeorz-Băi, alături de profesorul universitar Dumitru Acu, în organizarea și desfășurarea de concursuri școlare, așa cum au fost concursurile de matematică „Dr. Paul Tanco” (ediția I a concursului interdisciplinar „Dr. Paul Tanco” a fost la Năsăud în 16.12.1995 sau ediția a IV-a, Maieru 8 mai 1999).

Ca membru activ, a susținut organizarea Cercului „Astra” la Sângeorz-Băi, fiind alături de întemeietorii ei, profesorii Traian Ciociu și Ion Costea, care au găzduit două adunări anuale ale Despărțământului Năsăud în anii 1992 și 1996, la ultima fiind dezvelit și bustul marelui pedagog Solomon Haliță.

Prof. Ciocârlă a fost unul din colaboratorii la realizarea amplei lucrări de către „Societatea Culturală Astra-Despărțământul Năsăud”, *„Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud, vol. I, Țara Năsăudului”* unde a scris articole, printre care și despre marele om de cultură sângeorzan, Solomon Haliță.

În interviul cu profesorul Virgil Ciocârlă la aniversarea a 70 de ani (*Răsunetul*, 22 iunie 2012) scriitorul și redactorul Menuț Maximilian spunea: „Sunteți un profesor care a slujit matematica și care s-a apropiat și de literatură. Sunteți un om apropiat de spiritualitatea năsăudeană care a luptat, ca membru a „Gintei Latine”, pentru promovarea identității noastre. Un profesor care a obținut de-a lungul timpului multe distincții. Vă urăm, în numele cititorilor și generațiilor de elevi pe care i-ați avut, mulți ani cu sănătate și bucurii. Spuneți de urmele lăsate pe pământ că *<viața trece foarte repede dar, important este ce lăsăm în urma noastră>*. Cu siguranță, prin activitatea dumneavoastră, veți rămâne în istoria orașului Sângeorz-Băi ca unul dintre profesorii emeriti”.

Autorii:

BARIȚIU GEORGE, uneori scris *Gheorghe Barițiu*, (n. 4 iunie 1812, Jucu de Jos, comitatul Cluj - d. 2 mai 1893, Sibiu) a fost un istoric și publicist român transilvănean, întemeietorul presei românești din Transilvania. În anul 1838 a întemeiat la Brașov *Gazeta de Transilvania*, primul ziar românesc din Marele Principat al Transilvaniei. În același an a început la Blaj publicarea *Foi pentru minte, inimă și literatură*, primul ziar literar românesc din toate timpurile. Difuzarea lor peste munți era asigurată de prietenul sau librarul Iosif Romanov. George Barițiu fost una din figurile cele mai importante ale Revoluției de la 1848 în Transilvania. În 1861, din inițiativa sa și a canonicului Timotei Cipariu, a luat ființă Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (Astra). A fost mai întâi secretar, apoi președinte al Astrei. Asociația a editat începând din 1868 revista *Transilvania*, pe care a condus-o între 1868 și 1889. În această revistă a publicat numeroase articole și studii de istorie și politică. Colectivului redacțional al revistei *Transilvania* i se datorează editarea primei enciclopedii românești, apărută în trei volume la Sibiu, între 1898 și 1904. George Barițiu a publicat tot la Sibiu, tot în trei volume, între 1889 și 1891, principala sa operă, intitulată *Părți alese din Istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă*. A fost membru fondator al Societății Literare Române (1866), precursora Academiei Române. În anul 1893 a devenit președinte al Academiei Române.

DĂRĂBAN, ALEXANDRU, născut la 17 octombrie 1960 în Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia; Masterat în „Ortodoxie românească” – Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; Are trei cărți publicate, precum și articole și eseuri în diferite publicații. Împreună cu profesorul Florin Hodoroga fondează revista *Pisanii Sângeorzene*.

DOLOGA, DORIN, originar din comuna Romuli, județul Bistrița-Năsăud. Arhivist la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud. Absolvent al Facultății de Istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, doctorat la aceeași universitate între anii 2003-2010, specializarea Istorie Modernă, obținând titlul de doctor în anul 2010. A publicat o serie de articole și studii privind istoria Țării Năsăudului, dar nu numai, în *Revista Bistriței*, *Acta Bacviensa*, *Archiva Moldaviae*.

HODOROGA, FLORIN, născut la 24.01.1977 în Sângeorz-Băi, cursurile școlii primare, gimnaziale și liceul în localitatea natală. Licențiat al Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca – Facultatea de Geografie. Profesor de geografie Liceul Teoretic „Solomon Haliță” și Școala Gimnazială „A.P. Alexi”, Sângeorz-Băi. În Prezent, student anul IV I.D. la Academia de Muzică „Gh. Dima” Cluj-Napoca, Facultatea Artele Spectacolului, Specializare: Pedagogie coregrafică; Manager Casa Orășenească de Cultură Sângeorz-Băi (Martie 2006 – Februarie 2007); Profesor coregraf dansuri populare și membru în Asociația Coregrafilor din România din 2002;

POP ALEXANDRU, născut la 1859 în Sângeorgiul Român (Sângeorz-Băi), a făcut studii secundare la liceul din Năsăud și Blaj, iar cele universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București, obținând titlul de licențiat în 1893. A fost și arhivar la Biblioteca Academiei (1884-1891), în care timp a scris prima bibliografie a periodicelor românești de la 1817 până la 1887. A trecut apoi ca profesor la Liceul „Codreanu” din Bârlad unde a funcționat până la 28 august 1902, când a murit. Afară de numita bibliografie, a publicat teza de licență „Desbinarea în Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria, 1697-1701”, unii considerând-o o lucrare de început (București, 1895).

Cuprins

EVENIMENT

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Flore Tahăș – tânăr sângeorzan ucis de autoritățile comuniste*.....7

BISERICĂ ȘI SOCIETATE

ALEXANDRU POP, *Dezbinarea în Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria (1697-1701)*.....17

DORIN DOLOGA, *Locuitorii din Sângeorz-Băi participanți la primul război mondial (1914-1918)*.....27

TARA NĂSĂUDULUI

GEORGE BARIȚIU, *Istoria regimentului al II-lea românesc grăniceresc transilvan*.....33

DASCĂLII NOȘTRI

FLORIN HODOROGA, *Profesorul Virgil E. Ciocârlă*.....53

AUTORII.....59

CUPRINS.....60

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229